

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2021

Jan Košťál

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

**Evropská migrační krize jako impuls
k neúspěšnému šíření populismu v České republice**

Bakalářská práce

Autor: Jan Košťál

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Hradec Králové, 2021

Zadání bakalářské práce

Autor: Jan Košťál

Studium: F18BK0058

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Evropská migrační krize jako impuls k neúspěšnému šíření populismu v České republice**

Název bakalářské práce AJ: European migrant crisis as an impulse to unsuccessful spread populism in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se věnuje evropské migrační krizi jako paralele, kdy se v českém politickém prostředí začala utvářet a zviditelňovat politická uskupení, která měla z velké části vystavěna svůj politický program a strategii na myšlenkách spadajících do definic teorie populismu. V teoretické části práce budou podrobně představeny a popsány definice teorie populismu. Praktická část práce má za cíl definovat a analyzovat politická uskupení v ČR, která se snažila profitovat při oslovování potencionálních voličů skrze svá populistická prohlášení v období eskalace evropské migrační krize, kdy se jednalo o názory s diametrálně odlišnými východisky vůči návrhům představitelů EU ohledně řešení této krize. Cílem výzkumu je zanalyzovat, z jakých příčin tyto české politické subjekty, které na základě teoretické části bakalářské práce budeme označovat za populistické, a jedním z jejich hlavních programových bodů byl boj proti migraci, nakonec nedosáhly úspěšných volebních výsledků ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017.

Cas, Mudde. 2004. "Government and Opposition". The Populist Zeitgeist 39. č. 4 Dvořáková, Vladimíra, Buben Radek, Němec, Jan. 2012. ?Que el pueblo mande! Levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe. Praha: Sociologické nakladatelství. Kubát Michal, Mejstřík Martin, Kocian Jiří. 2016. Populismus v časech krize. Praha: Karolinum Müller, Jan-Werner. 2018. Co je to populismus?. Praha: Dybbuk

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.5.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího práce Mgr. Stanislava Myšičky, Ph.D. samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Bělé pod Bezdězem, dne 25. června 2021

Podpis:

ANOTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

KOŠŤÁL, JAN. *Evropská migrační krize jako impuls k neúspěšnému šíření populismu v České republice*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá analýzou, z jakých příčin nebyly úspěšné české populistické politické strany ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017. Analýza neúspěchů vydefinovaných stran je v praktické části práce prováděna na základě teorie nizozemského politologa Case Muddeho, který v jedné ze svých publikací představil a definoval obecné příčiny úspěchů populistických politických stran.

Práce je rozdělená do dvou základních částí, teoretické a praktické. V teoretické části práce jsou představeny odborné teorie populismu a úvod do problematiky evropské migrační krize. V praktické části práce jsou nejdříve vydefinovány české populistické strany a následně je prováděn výzkum příčin neúspěchu těchto stran ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017.

Relevantními zdroji pro tuto práci jsou odborné teorie populismu, volební programy českých stran pro Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017 a médií prezentované výroky představitelů českých populistických stran.

Klíčová slova: populismus, volby 2017, migrace

BACHELOR'S THESIS ANNOTATION

KOŠŤÁL, JAN. *European migrant crisis as an impulse to unsuccessful spread of populism in the Czech Republic*. Hradec Kralove: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2021, Bachelor thesis.

The bachelor's thesis deals with the analysis of the reasons why the Czech populist political parties were not successful in the Elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic in 2017.

The bachelor's thesis is divided into two basic parts, theoretical and practical. The theoretical part presents professional theories of populism and an introduction to the European migration crisis. In the practical part of the bachelor's thesis, the Czech populist parties are first defined and then the research of the causes of the failure of these parties in the Elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic in 2017 is carried out.

Relevant sources for this work are professional theories of populism, election programs of Czech parties for the Elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic in 2017 and statements presented by the representatives of Czech populist parties.

Keywords: populism, elections 2017, migration

OBSAH

ÚVOD	9
1. TEORETICKÉ VYMEZENÍ POPULISMU	12
1.1. HISTORICKÝ VÝVOJ POPULISMU	13
1.2. ZÁSADY A ZNAKY POPULISMU	15
1.3. TYPOLOGIE POPULISMU	16
1.4. TROJÍ VYMEZENÍ POPULISMU: JAKO IDEA, STYL, STRATEGIE	17
1.5. POLITICKÁ INTERPRETACE POPULISMU	19
1.5.1. THIN POPULISM	19
1.5.2. THICK POPULISM	20
1.6. POPULISTIČTÍ LÍDŘI SVÝCH STRAN	21
1.7. PŘÍČINY ÚSPĚCHU POPULISTICKÝCH STRAN	23
1.7.1. ŘECKO - SYRIZA	26
1.7.2. FRANCIE – FRONT NATIONAL	28
2. MIGRAČNÍ KRIZE V EU	30
2.1. PŘÍČINY MIGRAČNÍ KRIZE	31
2.2. ÚVOD DO PROBLEMATIKY MIGRAČNÍ KRIZE V EU	31
2.3. POLITICKÉ A SOCIÁLNÍ INTERAKCE BĚHEM MIGRAČNÍ KRIZE V EU Z POHLEDU ČESKÉ REPUBLIKY	33
3. METODOLOGIE VÝZKUMU	35
4. PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE	37
4.1. ANO 2011	38
4.2. REALISTÉ	39
4.2.1. PŘÍČINY NEÚSPĚCHU REALISTŮ	41
4.3. ROZUMNÍ – STOP MIGRACI A DIKTÁTU EU	46
4.3.1. PŘÍČINY NEÚSPĚCH ROZUMNÝCH	48
4.4. SVOBODA A PŘÍMÁ DEMOKRACIE	51
4.4.1. PŘÍČINY NEÚSPĚCHU SVOBODY A PŘÍMÉ DEMOKRACIE	54
ZÁVĚR	60
LITERATURA A PRAMENY	63

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ANO = Politické hnutí ANO 2011

AV ČR = Akademie věd České republiky

ČR = Česká republika

EET = Elektronická evidence tržeb

FN = Francouzská politická strana Národní fronta

PASOK = Řecká politická strana Panhelénské socialistické hnutí

SPD = Česká politická strana Svoboda a přímá demokracie

SSSR = Sovětský svaz socialistických republik

SYRIZA = Řecká politická strana Koalice radikální levice

USA = Spojené státy americké

ÚVOD

Stranický systém vrcholné politiky v České republice se v druhém desetiletí 21. století velmi proměňuje s každými volbami konanými na území České republiky. Do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se za toto období dostaly nové politické subjekty. Další politické strany, ve vrcholné politice tradiční, naopak ztrácejí své pozice. Tím vzniká prostor pro nové trendy nově zvolených politických subjektů, které je obtížné zařadit v tradičním rozdělení levicovo-pravicového spektra. Dochází tak neustále k restrukturalizaci stranického systému a všechny politické strany se musejí přizpůsobovat a optimálně volit své programové body.

V bakalářské práci se budu věnovat vztahu evropské migrační krize, jako paralele, kdy se v českém politickém prostředí začala utvářet a zviditelňovat populistická politická uskupení. Jedná se o subjekty, které měly z velké části vystavěny svůj politický program, předvolební strategii a případný profit z výsledku voleb na myšlenkách a prohlášeních, převážně se opírajících o radikální řešení vypořádání s ilegální migrací. Jedná se o relativně nový politický směr a proud, hlásající naději na změnu, se kterým se některé politické subjekty rozhodly prosadit v prostředí vrcholné politiky České republiky.

Předmětem výzkumu je sledovat činnost během evropské migrační krize a určit následné příčiny neúspěchu populistických politických subjektů ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017. Tyto strany se snažily profitovat při oslovování potencionálních voličů skrze svá populistická prohlášení opírající se o tuto kontinentální problematiku. Jednalo se povětšinou o interakce a výstupy s diametrálně odlišnými postoji vůči představitelům EU a české vlády ohledně řešení migrační krize, kdy počet migrantů ze zemí třetího světa na evropský kontinent dosáhl milionových čísel. Tím také vznikl historicky nejvyšší počet žadatelů o azyl v členských zemích Evropské unie. Rovněž tak vznikl další potencionální prostor pro profit těchto populistických uskupení skrze negativní postoje a negativní kampaň vůči následným navrhovaným řešením představiteli EU, potažmo Vlády České republiky. Zejména v otázkách, jak migrační krizi plošně řešit, jak s uprchlíky, kteří již nelegálně hranice překročili naložit.

Následovně je začlenit a dle navržených kvót případně přemísťovat do všech členských států Evropské unie.

V teoretické části budou podrobně představeny a popsány definice teorie populismu, klíčového slova pro tento výzkum. Získáme tím detailní znalost významu slov populismus, populist a populistický a dokážeme určit české politické subjekty, opírající se o tuto politickou strategii. Rovněž si v teoretické části představíme důvody a příčiny vedoucí k občasným úspěchům populistických stran, čímž se utvoří teoretická platforma pro následný výzkum v praktické části práce. Poslední část teoretické části je zaměřena na představení průběhu evropské migrační krize. Tím se utvoří vhled do pozadí politických interakcí, dle jakých příčin se populistické politické subjekty rozhodly tvořit svou politickou strategii ve sledovaném období primárně na tématu evropské migrační krize.

Praktická část práce bude vedena formou kvalitativního výzkumu, případové studie populistických uskupení, usilujících o zvolení do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017. V průběhu praktické části výzkumu budeme nejprve sledovat programy, prohlášení a argumenty politických uskupení v České republice, které se snažily profitovat při oslovování potencionálních voličů skrze svá populistická prohlášení v období eskalace evropské migrační krize, které porovnáme s definicemi teorií populismu. Detail metodologie výzkumu je uveden před začátkem praktické části v kapitole číslo tři. V sledovaném období se povětšinou jednalo o prohlášení s diametrálně odlišnými postoji vůči návrhům představitelů EU ohledně řešení této krize. Cílem praktické části výzkumu, tedy celé bakalářské práce, bude zanalyzovat, z jakých příčin však tyto politické subjekty, které na základě teoretické části bakalářské práce budeme označovat za populistické, nakonec nedosáhly výraznějších volebních výsledků a úspěchů v Parlamentních volbách do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2017.

Populisté se přitom snažili získávat voličské hlasy s politickou strategií, která by ve své podstatě měla být velmi účinná a atraktivní pro většinu elektorátu. Příčiny neúspěchu českých populistických stran budou analyzovány na základě teorie obecných příčin úspěchu populistických stran, kterou uvedl Cas Mudde v „Government and Opposition“. The Populist Zeitgeist 39. č. 4. (Mudde

2004). Základní výzkumná otázka je: Z jakých příčin české populistické politické strany nedosáhly cílených výsledků ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017?

1. TEORETICKÉ VYMEZENÍ POPULISMU

V první řadě je potřeba podotknout, že termín populismus nemá jasnou, pevně ukotvenou významovou definici. Populismus je dle uruguayského profesora Londýnské školy ekonomie a politologie Francisca Panizzi nejasný politický koncept s problematickou interpretací (Panizza 2005: 1). Na základě tohoto shrnutí je patrné, že jednotliví političtí myslitelé a autoři odborných knih nemají konsenzuální pohled na přesnou definici, která by přesně sjednotila význam slova populismus a ukotvila by ho v odborné literatuře. Rovněž je nutné podotknout, že slova populismus, populistický nebo populista jsou skloňována ve všech pádech v rámci politického boje, kdy se politická uskupení navzájem takto cíleně nazývají a osočují. V politické praxi dnešní doby se jedná de facto o hanlivé označení a diskreditaci pro politický subjekt. V historii jsme však mohli být svědci i opačné praxe, kdy je příměr k populismu pro danou stranu či představitele brán jako pozitivní aspekt, jelikož se daný populistický subjekt netají úmyslem dělat vše pro lid, a tudíž ho chránit vůči zlým elitám. Takto v nedávné době reagoval například vůdce italské nacionalistické politické strany Liga Severu, který pronesl „*být označován za populisty je kompliment*“ (CNN 2018). Rovněž média tato slova často používají ve svém obsahu v rámci politických témat, který poté prezentují veřejnosti.

Jednou z prostých definic populismu je výklad, že se jedná o politickou strategii, zakládající si na oslovování běžného člověka, myslícího si, že vládnoucí skupiny dostatečně nezastupují a chrání jeho zájmy (Oxford University Press 2021). Dle odborné publikace Populismus v časech krize využívá tato politická strategie dva primární termíny – lid (obyčejní lidé), elita (vládnoucí skupina). Podstata lidu spočívá v tom, že je výhradně dobrý a politika má být zakládána na jeho obecné vůli. Podstata elity je vnitřně spjatá se zlostí, korupcí a vykonávání politiky, z které elity mají, nebo alespoň chtějí profit. Lid a elita disponují obdobnými hodnotami a zájmy. Rozkol je však v principech a normách morálnosti, jsou tak v neustálém konfliktu. Negativa elity spočívají v tom, že hájí pouze své zájmové aktivity. Nedělají vše pro lid, ba naopak mu odepírají práva. Takzvaní populisté se řídí politickou strategií naslouchat lidu a jeho chtíčům. Neustále kompromitují a

diskreditují akty vládnoucích elit s vidinou politického úspěchu v podobě získávání a podmaňování si široké základny elektorátu (Kocián et al. 2016: 14-15).

Německý politolog a filosof Jan-Werner Müller tvrdí, že jádrem populismu je odmítání pluralismu a elit. „*Populisté v rozporu s běžným míněním vládnou na základě svého tvrzení o výlučném morálním zastupování lidu*“. Je tím míněno, že v případě, kdy populisté nabydou na politické moci a síle, může dojít k transformaci dané země v autoritativní zřízení. Poté nastane silně nacionalistické prostředí, kdy budou lidé mimo vlastní „lid“ přehlíženi v rámci politických interakcí a nebude jim věnována odpovídající pozornost (Müller 2017: záložka přebalu).

Dle Iana Roxborougha z cambridžské univerzity je populismus tak obsáhlým pojmem, že jeho studie musí být praktikována více vědeckými přístupy. Někteří političtí odborníci a filozofové díky abstraktnosti definice populismu dokonce odmítají jeho racionalitu v rámci politického výzkumu (Roxborough 1984: 14). Badatelé, kteří měli zájem nastavit a zrekapitulovat přístupy k výzkumu definice co je populismus, se snažili především o „*dosažení pojmové přesnosti – o nalezení přístupu, který umožní pojem populismus významově lépe uchopit*“ (Kocián et al. 2016: 13).

1.1. HISTORICKÝ VÝVOJ POPULISMU

V této kapitole si krátce představíme dějiny vývoje populismu. Znovu je potřeba podotknout, že v případě termínu populismus se jedná o nevyjasněný koncept, který se stal fenomenální záležitostí dnešní doby. Cas Mudde proto označuje tuto politickou strategii za moderní jev (Mudde et al. 2017: 21). Můžeme však namítat, že kořeny populistického jednání sahají až do starověké Římské říše. V té době bratři Gracchové vytvořili organizaci Populares za účelem vylepšení pozice takzvaných plebejů, římských měšťanů s omezenými právy. Bratři chtěli zajistit možnost, aby prostý římský lid mohl vlastnit více půdy ve vlastnictví státu, jelikož v té době docházelo k podvodům a kumulaci majetku mezi bohatými. Toto jednání vyvolalo obavy tehdejších elit ze ztráty svých společenských a majetkových pozic. Bratři tak narazili na odpor představitelů Říma, kteří patřili právě k vyšší

třídě obyvatelstva s majetkem a byli tak jako systémově nepohodlní zabiti. Tato starověká událost vykazuje výše zmíněné známky definic populismu. Gracchové se postavili proti zlým elitám ve snaze chránit lid (Čech 2018: 4).

Historicky je populismus rozdělován na klasický a soudobý. Dějiny klasického populismu se datují do 19. století v oblastech Severní Ameriky a carského Ruska. V rámci USA a Kanady prosazovali tuto politickou strategii tehdejší agráři. Odnože agrárního populismu se poté v USA transformovali počátkem minulého století až v militantní organizace typu Ku-Klux-Klan, které se zviditelňovaly organizovanou represí a opět vykazovaly výše definované prvky populistického jednání. Tentokrát však byl přidán rasový podtext, nešlo jen o nacionalistický apel. Agrární populismus se poté v 50. letech 20. století etabloval do takzvaného mccarthismu, známé protikomunistické apelační politiky tehdejšího senátora USA Josepha Raymonda McCarthyho. Ve východní Evropě, v carském Rusku, vznikl klasický populismus rovněž v 19. století na pozadí rolnicko-zemědělského apelu vůči občanům žijícím se v této ekonomické oblasti (Kocián et al. 2016: 16). Takzvané národnictví ideologicky kombinovalo aspekty agrarismu a utopického socialismu. Od tohoto propojení ruští intelektuálové očekávali, že další směřování nebude kapitalistické. Naopak bude nastolen socialismus a po plánované revoluci bude politická moc převzata zástupci národnictví (Von Laue 1954: 12-16).

Soudobý populismus se etabloval především v zemích Jižní a Střední Ameriky a v zemích, které bývaly koloniemi tehdejších imperialistických států a v druhé polovině 20. století se osamostatnily (Kocián et al. 2016: 16). Někteří výzkumníci zastávají názor, že v osmdesátých letech 20. století vstoupila do politického dění vlna tzv. „nového populismu“ v demokratických státech tehdejší Evropy (Taggart 2000: 73).

Úspěšné populistické subjekty můžeme totiž za posledních 30 let najít ve většině historicky rozvinutých demokracií států západní a jižní Evropy. Bylo tedy velmi pravděpodobné, že v českém politickém prostředí postupem času vzniknou politické strany s obdobnou rétorikou a charismatickým lídrem. Tato bakalářská práce má primární cíl. Určit populistická hnutí v rámci České republiky a analyzovat příčiny neúspěchu v rámci volebních výsledků ve Volbách do

Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017 na pozadí okolností evropské migrační krize.

1.2. ZÁSADY A ZNAKY POPULISMU

Jan-Werner Müller definoval několik zásad, dle kterých je možné rozklíčovat populismus nebo populistické jednání. Jedná se o tvrzení, že populismus je realizován v moderních státních zřízeních na principu „*trvalého stínu zastupitelské demokracie*“. Z této myšlenky je zřejmé, že populistická strategii vykonávání politických interakcí se utváří pouze v demokratických systémech na principu zastupitelské politiky. Populistické subjekty si stojí za tím, že „*jen oni mohou být legitimními zastupiteli*“. Populisté jsou rovněž zastánci prvků přímé demokracie, například referend. Dle jejich smýšlení se však nejedná o vidinu větší účasti lidu v politických záležitostech. „*Populisté si jednoduše přejí být potvrzeni v tom, co již stanovili, že je vůle skutečného lidu*“. (Müller 2017: 99-100).

Populisté vystupují s postojem, že se snaží zajišťovat blaho všech, tak jak si to lid přeje. Avšak při hlubším bádání můžeme rozklíčovat fakt, že pro populisty je stěžejní „*produkt opravdového procesu utváření vůle nebo obecného dobra, který může zdravým rozumem pochopit každý, jako spíš symbolické zastoupení skutečného lidu, z něhož je pak vyvozena správná politika*“. Tento fakt nelze výzkumným bádáním vyvrátit. V případě vládnutí populistickým subjektem v dané zemi může docházet k autoritativním prvkům v zajištění moci. Je pravděpodobné, že by vznikl silný klientelismus a uplácení v politické sféře. Potlačovala by se rovněž negace směrem od občanské společnosti k politickým představitelům. Docházelo by tak krok po kroku k zabírání státního aparátu stranickými názorovými spojenci. V poslední fázi by poté vznikla rozhodnutí v rozporu se základním zákonem – ústavou. Populismus však přináší do zastupitelské demokracie také pozitivní faktor. Může být prospěšný zejména v „*objasnění skutečnosti, že části populace se skutečně nedostává zastoupení*“. Může se jednat jak o zájmy přehlížené části obyvatelstva, tak o identity přehlížené části obyvatelstva. Populismus v politickém prostředí může sloužit jako indikátor pro liberálně demokratické, politické subjekty, zejména v tom, kde může dojít

k potencionálnímu neúspěchu, či potížích v demokratickém zastupování (Müller 2017: 100-101).

1.3. TYPOLOGIE POPULISMU

Populismus se dá typologicky dělit dle různorodých měřítek. Například dle historického vývoje, politické strategie, programového směru, výzev politických představitelů apod. Dle Margaret Canovan, bývalé anglické politoložky, se za základní rozdělení populismu dá považovat směr agrární a politický. Agrární populismus se od 19. století rozvinul do tří kategorií. Jedná se o farmářský radikalismus v USA. Lidové a agrární strany, které vznikaly ve východních částech tehdejší Evropy a o národnictví v Rusku. Politický populismus dle Conovanové lze rozdělit na populismus politiků (snaha o získání elektorátů v nižších společenských sortách), dále na takzvaný reakční populismus, na populistickou demokracii (dnešní tradiční podoba kladoucí důraz na prvky přímé demokracie) a na populistickou diktaturu, která byla patrná především v druhé polovině minulého století ve státech Latinské Ameriky (Kocián et al. 2016: 16).

Populismus můžeme rovněž dělit dle Peirre-André Taguieffa na „*populismus totožnosti*“ a „*populismus protestu*“. Populismus protestu má sociální aspekty. Je definován jako stojící vůči zlým a podplatitelným elitám z řad ekonomicko-politické sféry. Rovněž stojí proti hlavním představitelům kulturního dění. Do této kategorie zapadá výše zmíněný koncept populistické demokracie od Margaret Canovan. Populisté zde samozřejmě míří na lid, u kterého cítí legitimitu ho vést a pomoci mu. Moc elit je potřeba eliminovat a utvářet politiku s profitem pro obyčejné obyvatele. Rovněž je v této koncepci potřeba zavést do politiky prvky přímé demokracie. Populismus totožnosti je zaměřen na nacionalistický apel pro danou zem. Snaží se v obyvatelích navodit národní hrdost a potřebu národ ochraňovat. Tato politická strategie je zaměřena na národní identitu a bojuje proti rozmachu cizích kultur v rámci historického teritoria daného národa. Elitám dává za vinu přílišnou otevřenost vůči okolnímu světu, především akceptaci migrantů jiných náboženských vyznání. Populisté chtějí ochránit národní integritu danou historickým vývojem a označují jednání elit za veliké selhání a ohrožení (Taguieff

1995: 25-26). Politická strategie populismu totožnosti byla velmi viditelná ve sledovaném výzkumném období této bakalářské práce. Elektorát stran využívající politickou rétoriku nesoucí prvky populismu totožnosti tíhne k velmi silnému nacionalistickému přesvědčení a z vlastní zkušenosti ve svém okolí poznávám, že je u těchto voličů nacionalismus a boj proti kulturně odlišným menšinám častým tématem v jejich osobních životech. Efektem takto vedené politiky se poté stává mezinárodní nesnášenlivost, především nekřesťanských kultur.

1.4. TROJÍ VYMEZENÍ POPULISMU: JAKO IDEA, STYL, STRATEGIE

V publikaci *Que el pueblo mande!* podrobně představili autoři Vladimíra Dvořáková, Radek Buben a Jan Němec trojí pojetí populismu dle nizozemského politologa Case Muddeho. Populismus jakožto idea, styl a strategie. Populismus jako idea je charakterizován klasickými populistickými znaky. Výchozím bodem tohoto pojetí je vize, že ze všech stran kladný a morálně čistý lid nemá dostatečné zastoupení mezi svými elitami a navíc je elitám lhostejný. Tyto společenské vrstvy si navzájem nepředávají vytvořené hodnoty. Na tomto základě jsou potřebné politické subjekty, které se o obyčejný lid postarají a dostane se mu dostatečného morálního i sociálního zastoupení (Dvořáková et al. 2012: 125-126). Politologové Duncan McDonell a Daniele Albertazzi z University of Birmingham ve svém editovaném svazku *Twenty-First Century Populism* sdílí obdobný názor na ideu populismu a myšlenku ještě rozšiřují. Dle nich lze populismus navázat na jakýkoli styl vykonávání politiky v jakémkoli režimu, jak demokratickém tak ve zbylých odlišných. Každá ideologie tedy může být ovlivněna populismem. Ideologie je tak opět bojem proti moci elit, které obírají lid o práva, hlas, budoucnost nebo vlastní totožnost. Lid je přitom ve všech ohledech pozitivní, počestný a mravní. Jedná se o rovněž o „thin“ definici zapadající do dalšího rozdělení dle Case Muddeho, tentokrát z hlediska politické interpretace, kterou si představíme v jedné z následujících kapitol (Albertazzi, McDonnell 2008: 3-5).

Populistický styl vykonávání politiky je především o jednoduchém vysvětlení dané problematiky pochopitelném pro široké masy obyvatel. Různé politické kampaně, prospekty a programové body populistických subjektů mohou

být plně jednoduchých hesel, u kterých je nečitelné, jak chce daný subjekt pracovat na následné realizaci. Populismu se dá porozumět rovněž jako určitému stylu jednání spočívajícím v odvolávání se právě k idejím. V případě, že tyto ideje jsou definovány, je potřeba dosáhnout subvence a získání podpory lidu pro docílení naplnění těchto idejí. Z tohoto důvodu je důležitý správně zvolený styl. Jedná se tedy o rozšíření počáteční ideji. Populisté totiž své kroky a politický směr, i když může být občas iracionální, obhajují tím, že si ho žádá samotný lid (Dvořáková et al. 2012: 126-127).

Definice vymezení populismu jako strategie spočívá v zaměření populistů na získávání co největšího počtu hlasů voličů. Jedná se o objasňování vykonávané politiky na základě potřeby „lidu“. Populisté, především lídři svých stran, si totiž zakládají na oslovování širokých mas elektorátu. (Weyland 2001: 11-15). Populismus jako strategie je zaměřen na politiku individuálních, charismatických jedinců toužících po politické moci. Hlavní představitelé těchto subjektů jsou v interakcích většinou neurčití a nevyzpytatelní. Obtížně lze předvídat jejich úsudky, jsou specifictí a povětšinou mají nepřehlednost v rámci vykonávání svých politických interakcí. Populističtí představitelé konají na základě svých osobních úsudků a neodrží se žádné politické ideologie, řazené jako klasické. Populismus jako politickou strategii lze tedy identifikovat, když populistický představitel postaví svou strategii na cíleném podněcování myšlenek co nejvíce voličů, nevyužívá však pro svou kampaň různé organizace, pouze rétoriku. Pro lídry populistických subjektů je stěžejním předpokladem úspěchu odhalit postavení „lidu“ v rámci společnosti a uzpůsobit vztahovou rovinu mezi daným lídrem a masou. Takto chápeme populismus jako strategii (Kaltwasser eds. 2017: 10-16).

Tato trojice vymezení mívají mezi sebou různé interakce a vzájemně do sebe mohou zapadat. Mohou však být vykonávány i separátně, zejména u idey však může bez podpory dalších vymezení docházet k nemožnosti aplikace zvolené politiky v politickém prostředí. Populismus jako styl lze pro změnu praktikovat bez zvolených idejí, jelikož není potřebný pro aktivaci mas „lidu“. Populismus jako strategie již v sobě obsahuje první dvě vymezení. Političtí lídři apelující zejména na suverenitu obyčejného lidu, využívají svou politickou strategii organizovaně

jako svůj prostředek pro moc vykonávanou dle zákonného oprávnění. Ostatní socioekonomické faktory již nejsou zásadní (Dvořáková et al. 2012: 128-129).

1.5. POLITICKÁ INTERPRETACE POPULISMU

Jednou z dalších variant, jak definovat a členit populismus, je zaměřit se na politickou interpretaci populismu, kterou zanalyzoval ve své teorii nizozemský politolog Cas Mudde. Tato teorie vychází z variant stylu mluveného projevu populistického politika. Dle konceptuálního výkladu se jedná se o proud „thin“ (tenký, prázdný) a proud thick (silný) (Jagers, Walgrave 2007: 12).

1.5.1. THIN POPULISM

V thin konceptualizaci je populismus zcela zbaven všech pejorativních a autoritářských jazykových významů s důrazem na jeho extenzi. U takto definovaného populismu nelze určit, zda je zaměření vykonávané politiky na klasické škále politického spektra spíše levicové nebo pravicové. Jedná se o klasický politický styl, označovaný jako mainstreamový, který si osvojila většina politiků. Politika má v thin konceptualizaci strategii v podpoře mobilizace obyvatel. Jedná se o standartní komunikační techniku oslovení volebního obvodu. Důvodů, proč populistické subjekty začínají s tenkou konceptualizací, je několik. Vztah k lidu tvoří platformu populismu. Populismus bez odkazování na potřebu ochraňovat a zastupovat obyčejné obyvatelstvo je nemožný. Populisté provádí apel k lidu, který klade důraz na jeho suverenitu a utváří v něm nacionalistické cítění. Populisté přitom využívají slova jako rodina, obyvatelé, občané, lid, vlast, hrdost apod. Politici neustále vytváří obraz zájmu o lid, v podobě naslouchání. Thin koncepce komunikace je široká a prázdná. V současné době se dá pokládat za standartní strategii oslovování elektorátu. Tenká definice přináší analytické výhody a je výhodná pro postupnou transformaci vykonávání politiky v thick koncepci (Jagers, Walgrave 2007: 4-12).

Cas Mudde operuje v interpretaci thin populismu s „my“ a „oni“. V Případě my se jedná o lid, v případě oni o zlé elity. Je zřejmé, že populisté v lidu utváří potřebu osvobození z podřízeného postavení v rámci společnosti. Základním záměrem populistů je zlepšit postavení obyčejného obyvatelstva v rámci politického systému, čímž se politická strategie populismu liší od klasických, kompletně zanalyzovaných a specifikovaných ideologií v odborných publikacích (Mudde 2004: 544-547).

1.5.2. THICK POPULISM

Thick interpretace populismu je rozšířená konceptualizace thin interpretace. Řečník zde neapeluje a neoslovuje pouze lid. Komunikační strategie je zde již rozšířena o negaci anti-establishmentu, tedy ústní napadání a diskreditování elit se sférou vlivu ve vrcholné politice a vrcholné politiky samotné. V případě členských států EU i představitele EU. Rovněž zde přichází boj proti médiím (vlastněnými elitami) a celému státnímu zřízení. Lidu je neustále opakováno, že zlé elity za nás rozhodují jen s vidinou vlastního profitu a jsou jeho protivníkem v boji žít v rozvinutém státu s kvalitní sociální politikou. V rámci silné konceptualizace je důležitým aspektem sekreční politika s horizontálním rozdělením společnosti. Řečník staví lid do pozice stejnorodé entity, odkazuje však i na segmenty společnosti lidu, které se od dobrého lidu nějakým způsobem odlučují a nedisponují kvalitními morálními vlastnostmi. Takovou politickou komunikaci nazýváme jako tzv. populismus vyloučení. Tito morálně a postojově odloučení lidé se stávají výstrahou pro zdravou celistvost a jednotu běžného obyvatelstva. V případě propojení anti-establishmentové komunikace s populismem vyloučení vzniká další kategorie populistické politické interpretace zvaná jako kompletní. Tato kategorizace tvoří finální platformu, z které populisté těží při oslovování svých voličů (Jagers, Walgrave 2007: 4-12).

Zmíněné rozdíly mezi tenkým a silným populismem mohou být i prospěšné. Koncept interpretace tenkého populismu nám pomáhá v porozumění a převádění obecných pojmů do roviny sledovaných proměnných. Lze tak lépe operacionalizovat těžce uchopitelnou koncepci definice populismu. Kombinace

thin a thick populismu nabízí lepší pochopení teorie populismu a jeho různých podob (Jagers, Walgrave 2007: 11-12).

Výše popsané přístupy jsou však stále interpretačně komplikované, neboť se navzájem doplňují a překrývají. Někteří populističtí aktéři používají svou rétoriku, aniž by v ní nadále hlouběji postupovali a zůstávají tak stále v základní rovině problematiky. To se stává z důvodu reálných chybějících možností, jak činit konkrétní politiku v daném politickém prostředí, jelikož populistické subjekty nebývají první volbou pro vládní koaliční partnerství. Nutno podotknout, že běžní politici z tradičních politických stran často používají téměř populistickou rétoriku, i když se za populisty striktně nepovažují. Thin a thick rétorika je poté používána i nepopulistickými subjekty pro získání pozitivního úsudku obyvatel a získání přátelštější a pozitivnější zpětné vazby na právě řešený politický diskurz. Pro politické dlouhodobé záměry je zásadní určit jak styl, tak rovněž i ideu, která bude systematicky uplatňována jako styl samotnými aktéry, kteří chápou obyčejné lidi jako zásadní prvek demokratického uspořádání. (Dvořáková et al. 2012: 125).

1.6. POPULISTIČTÍ LÍDŘI SVÝCH STRAN

Pro každý populistický subjekt je stěžejní postava charismatického lídra, který je hlavní tvář této strany. Tvoří totiž svou rétorikou její image. Lídři jsou tak obvykle pro širokou veřejnost známější než samotná strana, kterou vedou, popřípadě zastupují. Tito politici jsou cíleně, permanentně ve středu zájmu všech aktuálních politických diskurzů, vážou na sebe pozornost médií i veřejnosti a všechna důležitá témata a výstupy se snaží prezentovat sami osobně (Moffit 2016: 51-53).

Obdobná definice by se dala použít pro většinu politických lídrů, kteří se však s populismem neztotožňují. Proto je třeba určit, čím se snaží populističtí lídři odlišit od klasických politických řečníků, proti kterým se vždy snaží usilovně vyhrázovat. Pro populistického lídra je klíčové snažit se volit optimální cestu, kterou utváří v elektorátu pocit, že je jen dalším z lidu, avšak který chce za lid zásadně bojovat proti elitám, které dlouhodobě obyčejné obyvatelstvo zanedbávají

a hledají pouze svůj vlastní profit. Zároveň je tak nezbytné rovněž vytvářet anti-elitářský postoj vůči politickým, čelním představitelům dané země, kteří jsou většinou zkušení, dlouholetí politici. Dle australského politologa Benjamina Moffitta, musí tedy populistický lídr působit jako jeden z lidu. Elektorát se tak snadněji identifikuje s názory a postoji takového subjektu. Být úspěšným populistou však nestačí jen působit lidově a neustále prezentovat to, co lid vyžaduje a potřebuje. Je důležité rovněž projevovat aspekty schopností lídra, umět náležitě interpretovat a působit komplexní schopností řešit různé typy konfliktů a tím si získat sympatie lidu, že daný lídr je tím, kdo by měl lid zastupovat (Moffit 2016: 51-56).

Carina Perelli, uruguayská politoložka, definovala několik činitelů, kvůli kterým vznikají v daném regionu populistická hnutí se silným, charismatickým lídrem. Hlavním aspektem jsou obtíže a negativní kauzy dlouholetých, tradičních stran v daném regionu. Dalším důležitým aspektem je poté vyčerpání důvěryhodnosti aktuálních elit u moci. Dále porušená integrita společnosti, která kvůli vyčerpání z výše zmíněné důvěryhodnosti eskaluje v potřebu nutnosti okamžité změny. Jedním z aspektů je rovněž fakt, že v takto vyčerpáném a nestabilním prostředí poté snadno získává populistický řečník politické body. Takový řečník vkládá do své rétoriky zejména vůli lidu jako důležitý aspekt pro legitimitu svých postojů a strategie. Budoucí voliči takových subjektů ale nejsou prostomyslní a nenechávají se pouze strhnout líbivou rétorikou a apelem, jak by se mohl zdát. Aby byl populistický lídr úspěšný, potřebuje ještě ve svůj prospěch souhru okolností, v kterých je společnost unavena politickou neměnností a stálým vládnutím tradičních politických subjektů v daném regionu. Tento fakt je brán jako důležitý faktor pro úspěch populisty. Proto mezi základní definice populismu představených v předchozích kapitolách platí, že takový rétor neustále diskredituje a napadá všechny akty aktuálních politických elit. Vidí v tomto směru cestu pro budoucí politický úspěch (Perelli et al. 1995: 192).

1.7. PŘÍČINY ÚSPĚCHU POPULISTICKÝCH STRAN

V následující kapitole si uvedeme obecné příčiny úspěchů populistických stran dle teorie Case Muddeho. Na základě této klíčové teorie pro tuto bakalářskou práci bude proveden následný výzkum v praktické části práce. Zanalyzujeme, jaké okolnosti vedly a vedou k občasným úspěchům populistických politických subjektů ve světě. Rovněž si pro bližší představu uvedeme dva významné empirické příklady úspěchů. Řecké populistické uskupení SYRIZA a francouzskou, nacionalistickou stranu Front National. Tyto politické subjekty jistě mohly být inspirací i pro později vzniklé české subjekty se stejnou politickou strategií a interpretací. Teoreticky i empiricky tak získáme přehled, co stojí za občasnými úspěchy populistických politických stran. V praktické části bakalářské práce budeme tuto teorii aplikovat na české populistické subjekty a naopak analyzovat a hledat příčiny neúspěchu těchto stran ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017.

Cas Mudde ve své teorii obecných příčin úspěchu populistických stran uvádí, že síla a obliba populismu roste tím, čím více je podroben kritice a diskreditování z řad intelektuálů a aktuálních politických elit. Z tohoto důvodu populismus neustále sílí a rozvíjí se do dnešní podoby po téměř celém světě již přes čtyři desetiletí. Populismus je oponenty tohoto smýšlení často prezentován jako nenormální a nepřirozená podoba pseudodemokracie zapříčiněná korupcí a klientelismem v ideálním demokratickém uspořádání. Jednou z příčin úspěchu populistů je, že taková politická interpretace kalkuluje s cílovým výstupem v podobě potěšit lid, tedy voliče a vyvolávat v nich pocity, že jsou nejlepší volbou v daném volebním prostředí. Takové akty se v praxi provádějí například náhlým snižováním daní před blížícími se volbami, euroskepticizmem v podobě lepší soběstačnosti bez členství v mezinárodních organizacích apod. V předchozích kapitolách jsme již navíc několikrát zmínili, že populismus je koncepčně nejasný. Hlavním společným bodem populismu v rámci akademické debaty je vztah mezi lidem, jenž populisté mají za cíl chránit a považují se za jediného legitimního zástupce a zlými elitami v podobě lidí, kteří jsou v daném prostředí u moci a na ně napojených lidí. Tyto elity jsou dle populistů u moci pouze z důvodu vlastního profitu. Jedná se tak o interpretační výhodu populistických subjektů v politickém boji o elektorát. Populismus je rovněž thin-centred ideologií, což ji staví do výhody v podobě, že je

snadno kombinovatelná i s odlišnými, klasickými ideologiemi. Jelikož lze populismus takto navázat na klasické ideologie, vzniká tím velký operační prostor pro populistické subjekty v rámci širokého spektra politických diskurzů. Populistické strany tak nelze v rámci standartního politického spektra sortovat jako levicové, nebo pravicové subjekty. Tento fakt může evokovat pocity, že se jedná o politické subjekty, které se obyvatelstvo snaží ochraňovat a lze je bezpečně volit s budoucím profitem. Vystupují tak jako strana pro každého. Další výhodou populismu je, že je více moralistický nežli programový (Mudde 2004: 541-544).

Při hledání odpovědi na diskurz, z jakého důvodu v dnešní době podporuje tolik voličů populistické myšlenky, tedy i strany, jenž tyto myšlenky reprezentují, je cesta, kterou je třeba prozkoumat, natolik zřejmá, že je často přehlížena. Dle Case Muddeho bychom totiž neměli „*apriorně odmítat obvinění, která formulují antipolitičtí aktéři*“. Argumenty v rámci populistické rétoriky mohou být převážně pravdivé, což může být vysvětlením, proč jsou plošně ve světě, kde systémy dovolují vznik takových stran, spíše úspěšní. Ověření populistického apelu vůči politickým elitám zejména v otázkách korupce, na který populisté často cílí, je velmi komplikované, mnohdy téměř nemožné. Jedná se totiž o stinnou a nežádoucí záležitost pro dané, zainteresované aktéry. V takové případě jsou totiž aktuální politické elity diskreditované povětšinou bez důkazů a populisté z toho mají následný profit. Dalším aktem, jenž je pro populistické politické subjekty v boji o politickou moc jedním z klíčů k úspěchu, je proces utvářející se kartelizace v rámci evropských stranických systémů. Takovými interakcemi mohou být voliči odrazeni volit současné politické elity. Cas Mudde ve své publikaci rovněž odcitoval slova Klause von Beymeho zabývající se touto problematikou. „*V moderních demokraciích existuje mnoho tendencí, které posilují oddělení politické třídy od jejích základů. Může to být například veřejné financování, monopolizace politických činností, spolupráce vlády a opozice apod.*“. Tyto politické interakce způsobují rovněž nedůvěru v politické elity a mohou být dalším klíčem k úspěchu populistických subjektů (Mudde 2004: 552-553).

Jedním z dalších klíčů k úspěchu populistických uskupení jsou veškerá média. Od druhé poloviny 20. století můžeme zaznamenávat velmi výrazné změny v důležitosti, informačním rozsahu a roli médií v otázkách prezentace politických

interakcí veřejnosti. Média se zaměřují na vytváření negativních kauz, hledají a zveřejňují informace senzačního charakteru, případně ne vždy interpretují zcela pravdivé a podložené informace. Pro vysokou čtenost, respektive sledovanost neustále prověřují, odhalují a zveřejňují každou informaci, která má potenciál vyvolat další společenské politické téma, kauzu a navázat na sebe následovnou sledovanost a čtenost z důvodu zájmu o vývoj aktuálního řešeného diskurzu. Dalším významem médií je rovněž fakt, že tyto společnosti mohou být v rámci klientelismu ovlivňovány a zveřejňované informace upravovány dle potřeby. Všechny takové interakce posilují anti-elitářské nálady v daném prostředí a rovněž poskytují populistickým subjektům platformu pro nový populistický apel vůči aktuálním politickým elitám a následné oslovení dalších voličů (Mudde 2004: 552-554).

Dalším důvodem úspěchu populistických politických subjektů může být pro čtenáře neočekávaně to, že voliči jsou více vzdělaní a rovnoprávně postavení. Voliči se v dnešní době cítí být více oprávněni soudit politické interakce nežli v minulosti. Z důvodu výše zmíněného trendu emancipace přestal lid uznávat, že politické elity rozhodují a přemýšlí za ně a již striktně nesouhlasí s politickým rozhodováním o tématech, které se běžných voličů týkají. Tento fakt vysvětluje, proč dnešní populisté, zejména populističtí lídři, tolik profitují z role bojovníků za politickou korektnost a bojovníků za řešení nedotknutelných a vyloučených témat. Lidé v západních demokraciích si rovněž budují vztah k apolitické a neideologické politice. V takovém prostředí poté populistická výzva proti elitářským pořádkům našla své sympatizanty a následné voliče. Jedním z dalších klíčových ukazatelů příčin úspěchu populistických stran je fakt, že po rozpadu SSSR ztratila demokracie svého ideologického nepřítele v podobě totalitního zřízení, vůči němuž byla vždy pozitivně srovnávána. Aktuální demokratické modely se tak stále méně příznivě srovnávají s ostatními teoretickými modely. Poslední zmíněnou příčinou úspěchu populismu je dle Case Muddeho rozvoj globalizace, jenž zapříčinil omezení vlivu národních elit. Aktéři politických elit tak mají například sklony označovat záporný rozvoj ekonomiky jako akt globalizace na jedné straně, avšak v případě pozitivního rozvoje ekonomiky následně kladný vývoj prezentují jako výsledek jejich politického snažení. Tím degradují jejich hlavní protiargument vůči populistům, že úplné prvenství politiky je nemožné (Mudde 2004: 552-556).

Cas Mudde ve své publikaci rovněž prezentoval myšlenky Maxe Webera, německého sociologa, který určil tři typy autorit: legální, tradiční a charismatickou. Legální autorita má být založena na kompetencích. Tradiční autorita se objevuje v liberálních demokraciích, kde si politici váží svých kompetencí avšak s výjimkou konstitučních monarchií. Emancipace občanů, ale i výše zmíněné vlivy podkopaly kompetence elit, nebo alespoň její vnímání občany a tím i jejich právní autoritu. Z těchto příčin vzniká v moderních demokraciích prostor pro vznik charismatických autorit. Nutno podotknout, že charismatické vedení a populistický apel není totéž. Existují však určité paralely a populisté mají nejvyšší pravděpodobnost přechodu k charismatické autoritě (Mudde 2004: 556).

V následujících dvou podkapitolách zanalyzujeme příčiny úspěchů jedněch z nejznámějších populistických stran ze dvou evropských států. Uvedeme si jakou politickou strategii a jakými akty se jim podařilo prosadit ve svém politickém prostředí. Představíme si vzestup politického subjektu SYRIZA v Řecku a dlouhodobé politické snažení Národní fronty ve Francii.

1.7.1. ŘECKO - SYRIZA

V Řecku při vrcholení celosvětové hospodářské krize v roce 2009 a v následujících letech došlo téměř k bankrotu tohoto jihoevropského státu, což vyústilo v lokální politickou krizi. Ve volbách v roce 2012 došlo k výrazné proměně politického spektra vrcholné politiky Řecka. Populisté svou rétorikou dokázali ovlivnit veřejné mínění frustrovaného obyvatelstva z důvodu úsporné politiky státu a na přední pozice se dostaly nové, populistické, extrémistické i krajně pravicové a levicové subjekty, které do té doby byly v pozadí nebo se teprve formovaly. V Řecku má populismus tradici již od pádu Řecké vojenské junty v 70. letech 20. století v podobě v minulosti dlouholeté nejsilnější politické strany – Panhelénské socialistické hnutí známe jako PASOK. PASOK však jako tradiční řecká politická strana od roku 2004 oslabovala i vzhledem k nezvládnuté hospodářské situaci v zemi. V elitní politický subjekt se tak po zažehnutí krachu země vyprofilovala Koalice pěti stran – Sjednocená politická fronta spíše známá pod zkratkou SYRIZA. SYRIZA byla založena jako koalice sdružující radikálně

levicové strany. Nově vzniklý subjekt šel do boje o získání elektorátu prohlášením vymezující se bojem proti neoliberalním reformám sociálního a důchodového systému. SYRIZA ale v prvních letech existence nebyla úspěšnou koalicí. Zlom přišel v roce 2012 po odeznění nejtěžší fáze hospodářského útlumu, kdy skončila v opakujících se parlamentních volbách na druhém místě se ziskem 26,9 procent hlasů. SYRIZA se do voleb vydala se strategií mohutné kritiky postupů tehdejší vlády Řecka. Elektorátu slíbila pozastavení masivních škrtů, konec úsporné politiky způsobené povinností platit velké peněžní půjčky od ostatních členských států EU a neustálou kritikou a diskreditací politických elit Řecka (Kocián et al. 2016: 24-33).

Bylo však zřejmé, že tato politika by vedla ke kontinentální politické krizi a rozkolu v EU, jelikož Řecko je jejím členem a bylo by ohroženo splácení poskytnutých úvěrů právě od členských států EU. SYRIZA se ve své strategii rozhodla rovněž budovat pozici silně nacionalistické strany ochraňující řecké zájmy před legislativně možnými intervencemi ze strany EU. Koalice garantovala zvyšování mezd, progresivní zdanění, za účelem, aby více prostředků odváděla bohatá vrstva obyvatelstva a celkově chtěla vybudovat silně sociální stát se zaměřením na lid a chránit jej (Kocián et al. 2016: 24-33). SYRIZA rovněž disponuje charismatickým lídrem – Alexisem Tsiprasem, jenž koalici soustavně vede od voleb v roce 2012 a je tak hlavní tváří prezentace postojů strany. SYRIZE se podařilo díky své radikálně vedené politice vyhrát parlamentní volby v roce 2015 a převzala moc v zemi. O jaký fakt s velkým politickým přesahem se jednalo, dokázal okamžitý propad hodnoty eura vůči americkému dolaru (iDNES 2015). V případě řecké SYRIZY bylo během formování budoucího politického úspěchu naplněno hned několik stěžejních bodů, jak vydefinovat populistické jednání. Koalice disponuje charismatickým lídrem, dobrým řečníkem, který dokáže upoutat elektorát. Subjekt mluví na lid a dává mu najevo, že je potřeba jej ochraňovat. Subjekt nabízí zdánlivě jednoduchou cestu z krize a pravidelně deklaruje boj proti elitám a utužuje nacionalistické cítění obyvatelstva. SYRIZA v Řecku využila úpadek tradičních politických stran, hospodářskou nestabilitu země, a tím pramenící frustraci obyvatelstva z bezvýhodné ekonomické situace a dokázala tak chytrým populistickým apelem nabídnout nový směr, čímž se jí podařilo vyhrát parlamentní volby v roce 2015 a následně převzít politickou moc v zemi.

1.7.2. FRANCIE – FRONT NATIONAL

Za posledních pět desetiletí se ve Francii vyprofilovala v největší populistický subjekt pravicově-nacionalistická strana Národní fronta, francouzsky Front national, známá pod zkratkou FN. V minulosti byl největší postavou tohoto francouzského politického subjektu charismatický předseda strany Jean-Marie Le Pen, jenž byl jejím zakládajícím členem v roce 1972 a v předsednictví strany byl až do roku 2011. Jedná se o euroskeptického politika, který vystupoval proti většině plánů a rozhodnutí představitelů EU se svou typickou apelační politikou. Rovněž se jedná o politika, který se tvrdě ohrazuje vůči přistěhovalecké politice ve Francii (Le Monde 2012). Jean-Marie Le Pen několikrát neúspěšně kandidoval ve volbách prezidenta Francie. Ve své straně Národní fronta nakonec setrval do května roku 2015, kdy mu bylo vzato čestné předsednictví ve straně. Dokonce mu bylo pozastaveno členství, poté co vydal kontroverzní prohlášení, že bere pouze jako historický „detail“ nacistické používání plynových komor při systematickém vyvražďování židovského obyvatelstva během druhé světové války. Po tomto aktu se rozhodl neúčastnit disciplinárního jednání vůči jeho osobě a vlastní strana se proti němu obrátila zády (The New York Times 2015). Pro zajímavost, na základě tohoto faktu dokonce vydědil svou vlastní dceru, Marine Le Pen, jenž je do dnes předsedkyní Národní fronty právě od roku 2011, kdy na tomto postu vystřídala svého otce (Občanské sdružení Britské listy 2015).

Jean-Marie Le Pen je aktivním politikem již od 50. let 20. století, sloužil rovněž i jako voják francouzské armády. Národní fronta byla vytvořena jako projekt utvoření silné, krajně pravicové organizace, odkazující na dva francouzské historické fakty. Jedním z nich byl vznik „Francouzského státu“, tedy vichystického režimu, který stojí proti republikánství a odkazu na Velkou francouzskou revoluci. Jednalo se o pronacistický režim během druhé světové války. Národní fronta rovněž chtěla uskutečnit takzvanou národní revoluci, „směřující ke kořenům odvěké Francie“. Druhým historickým faktem, o který se FN opírala je proces dekolonizace. V prvních letech svého působení operovala Národní fronta s tématy antisemitismu, postupem času se však vzhledem k ekonomické situaci v zemi musela přeorientovat rovněž na ekonomická témata, která nejvíce zasahovala obyčejný lid. Zaměřila se na politiku populistického boje

proti tehdejší vysoké nezaměstnanosti, což straně zajistilo sympatie zejména dělnického obyvatelstva. Slavným se stalo volební motto FN z konce 70. let „*jeden milion nezaměstnaných, jeden milion přistěhovalců*“. Národní fronta postupem času začala transformovat své základní hodnoty a pozměnil se i směr vykonávané politiky. Rovněž se do strany začali prosazovat mladí, prestižně vzdělaní lidé s obdobným politickým smýšlením. Tyto faktory postupem času otevřely FN cestu na vrcholnou politickou scénu ve Francii a v roce 1984 FN překonala volební klausuli pro vstup do francouzského Národního shromáždění. Po prosazení a ustálení se ve vrcholné politice se strana zaměřila na eskalaci boje proti přistěhovalcům, stavbě mešit a populistickým apelem charismatického lídra stále nabádala k nacionalistickému smýšlení. Rovněž odsuzovala francouzský establishment a pravidelně slovně s pomocí kampaní útočila na tradiční politické strany Francie. Dalším z pravidelných apelů jsou boj proti vysokým daním, korupci a členství v mezinárodních organizacích, zejména EU. FN po celou historii dává všechny interní francouzské problémy za vinu politickým, vládním elitám, kvůli kterým nemá lid důstojný a kvalitní život. FN rovněž upřednostňuje „demokratizaci“ Francie, ke které dojde ve chvíli, kdy budou u moci skuteční Francouzi. Strana nabádá, aby o osudu Francie rozhodoval samotný lid, tedy občané, skrze využívání nástrojů přímé demokracie, zejména referendum. Jean-Marie Le Pen je po celou svou politickou kariéru kontroverzní, charismatickou a silnou osobností, která zažívala politické skandály, vždy je však až do výše zmíněného roku 2015 dokázala ustát. Dokonce se jedná o zastánce trestů smrti. Snažil se vystupovat jako odlišný politik, který vždy dané záležitosti prezentuje dle pravdy, byť jsou negativní. Veškerá image strany FN byla utvářena právě svým vlivným předsedou. Le Penova rétorika přinesla této krajně pravicové straně více úspěchů než hospodářské a integrační krize, s kterými se Francie potýkala. Úspěchy Le Pen a FN se spíše ukazovaly v rétorickém ovládnutí politického prostředí, než ve volebních výsledcích (Kocián et al. 2016: 24-33).

Národní fronta se od 80. let 20. století vždy umístila ve Volbách do Národního shromáždění Francouzské republiky do čtvrtého místa a drží si tak stále pozici silné politické strany Francie. Aktuální lídr FN, Marine Le Pen, se stejně jako svůj otec již rozhodla kandidovat na post prezidenta Francie, jí ani otcovi se však tyto volby zatím nikdy nepodařilo vyhrát. Národní fronta se v roce 2018

přejmenovala na Národní sdružení, francouzsky Rassemblement nation (Česká televize 2018).

Mezi hlavní příčiny úspěchu této ze začátku antisystémové politické strany zařazujeme zejména propracovanou rétoriku a osobnost Jean-Marie Le Pena. Z pozice politického nováčka dokázal vybudovat stabilní politickou stranu francouzské politické scény. Za klíč k úspěchu tohoto subjektu se dá považovat chytrá populistická strategie, s rétorikou zaměřující se na obranu lidu. Obyčejní lidé slyšeli na potřeby vybudovat sociální stát a zbavení ho zlých elit, zejména v době ekonomického útlumu, kdy se cítili být ohroženi na kvalitě svých životů. FN dále získávala elektorát na svou stranu skrze diskurz přistěhovalectví. Ve Francii se stále rozrůstají menšiny, většinou s jiným náboženským vyznáním, což způsobuje veliké komplikace pro zdravou integritu v rámci státu. Francie se dodnes potýká s velkými sociálními konflikty mezi původním bělošským obyvatelstvem a muslimskými a africkými přistěhovalci. Toho Le Pen využíval a silnou kampaní proti přistěhovalcům si získal mnoho voličů, jelikož původní obyvatelé žijí v některých oblastech ve strachu a platí zde známé pořekadlo – zoufalí lidé dělají zoufalé činy. Odkaz dnes již 92 letého zkušeného politika je mezi lidem do dnes aktuální a populistické strany s touto rétorikou mají dle mého názoru nadále otevřenou cestu do vrcholné politiky Francie, tak jako od osmdesátých let Národní fronta.

2. MIGRAČNÍ KRIZE V EU

V následující kapitole si představíme příčiny, proč došlo v posledním desetiletí k rozsáhlé vlně migrace do členských zemí EU. Získáme rovněž přehled, na jakém pozadí, za jakých okolností a z jakých důvodů se české populistické politické subjekty rozhodly tvořit svou politickou interpretaci primárně na základě tématu evropské migrační krize. Rovněž si utvoříme osu zásadních politických a socioekonomických milníků během evropské migrační krize od roku 2007, kdy nastal počátek hromadného přílivu uprchlíků, po současnost. Tato kapitola je důležitá pro získání přehledu pro praktickou část této bakalářské práce, kde budeme analyzovat postoje českých populistických subjektů právě vůči těmto stěžejním politickým interakcím předchozích let. Poté získáme důležité údaje pro výzkum

v praktické části práce. Jakým způsobem populisté utvářeli svou rétoriku s vidinou politického profitu vůči těmto klíčovým politickým tématům minulých let a následně z jakých důvodů a příčin tato zvolená populistická rétorika a vykonávaná politika nakonec nevedla k větším úspěchům těchto subjektů ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017.

2.1. PŘÍČINY MIGRAČNÍ KRIZE

Migrační krizi můžeme formulovat jako příchod velkých počtů uprchlíků skrze vnější hranici EU. Migrace obyvatel v Evropě měla takové rozměry, jako mezi lety 2007 až 2020, naposledy v průběhu druhé světové války (Břicháček 2016: 17). Mezi příčiny migrační krize patří válečné konflikty v oblastech rozvojových zemí, vidina využití štědrých sociálních systémů bohatých evropských států, nárůst populace v těchto oblastech, etnický a náboženský útlak menšin ale i stále rozvinutější byznys s převaděčstvím. Evropa je cílovou lokalitou z několika důvodů. Jedním z nich jsou bohatost, socioekonomická rozvinutost regionu a bezpečí. Za druhý důvod lze označit, že členské státy EU smluvně deklarují, že nebudou pronásledováni a trestně stíháni takoví migranti, kteří pocházejí ze zemí, v nichž není zabezpečeno základní životní právo svobody, a tito lidé jsou zároveň v postavení ohrožení života. Musí se však po ilegálním vstupu na půdu daného státu dostavit ke kompetentním orgánům a prokázat příčiny opuštění jejich země, kde mají státní příslušnost (Amnesty International 2021). Jednou z dalších příčin je otevřenost Schengenského prostoru, což migrantům utváří snazší cestování mezi státy EU, jelikož probíhá na hraničních přechodech minimum kontrol dopravních prostředků, v kterých ilegálně cestují.

2.2. ÚVOD DO PROBLEMATIKY MIGRAČNÍ KRIZE V EU

Jedná se o mezinárodní krizi, kdy od roku 2007 soustavně začala do států EU ilegálně migrovat spousta obyvatel z afrického kontinentu, ze zemí Blízkého východu a Centrální Asie. Hlavním důvodem migrace byla politická a socioekonomická situace v daných zemích, kde v některých případech probíhaly

válečné konflikty různých příčin. Část migrantů však nejspíše přicházela i s úmyslem využít sociální podporu a snadno tak získat nadstandardní finanční prostředky. Takový fakt je však velmi obtížně dokazován. Od roku 2007 se v Evropě počty migrantů každým rokem neustále zvyšovaly. V roce 2015 se situace proměnila v celoevropskou politickou krizi. Dle dostupných údajů bylo v tomto roce zaznamenáno přes 1,25 milionu oficiálních žadatelů o azyl ze zemí rozvojového, třetího světa a spousta dalších nelegitimovaných migrantů se stále fyzicky nacházela na evropském kontinentu (Eurostat 2016). Pro politické představitele se tak v roce 2015 jednalo o zásadní téma k řešení, především jak s ilegálními migranty nadále postupovat. Migranti dlouhodobě přicházejí s vidinou usazení se především v nejrozvinutějších zemích EU s bohatým sociálním systémem a zázemím. Tyto pro migranty cílové země však nemají kapacity takovou spoustu lidí přijmout. Z tohoto důvodu se spustila debata mezi představiteli států EU o potenciální možnosti přerozdělování uprchlíků do ostatních států EU, které do té doby byly z hlediska migrace pouze tranzitními.

Tento kontinentální problém byl vhodnou a svým způsobem ojedinělou příležitostí pro rétoriku populistických politických subjektů v rámci oslovování širokého spektra elektorátu. V minulých kapitolách jsme si představili koncepci populismu, a jaké zásady a politické interpretace využívají. Díky této velmi rozšířené problematice se populistům v České republice naskytl možnost apelu, že je nezbytné ochraňovat suverénní, dobrý lid a zdravou sociální integritu v zemi před touto nastupující hrozbou. Populisté vyvolávali v obyvatelstvu pocit, že oni jsou legitimní silou pro vyřešení tohoto socioekonomického konfliktu a provedou různé politické interakce, aby obyvatelstvo ochránili před těmito migranty, kteří ilegálně cestují přes Českou republiku a ohrožují dle populistického apelu náš suverénní lid. Lze však tvrdit, že politickým vystupováním proti těmto migrantům však lídři populistických stran spatřovali především možnost získání politických úspěchů, podmanění si elektorátu a následné otevření cesty k přístupu k moci skrze úspěšné volby. Tato situace rovněž přinesla pro politické strany zásadní příležitost pro jejich životaschopnost v politickém prostředí – v případě úspěšných voleb přístup k pravidelným peněžním prostředkům, které poté politické subjekty ze zákona dostávají.

2.3. POLITICKÉ A SOCIÁLNÍ INTERAKCE BĚHEM MIGRAČNÍ KRIZE V EU Z POHLEDU ČESKÉ REPUBLIKY

Představitelé EU a vlád každého členského státu EU se aktivně zabývali, hlavně během roku 2015, kdy migrační vlna byla největší, potencionálními možnostmi řešení problematiky. Došlo se k rozhodnutí, že je nezbytné navýšit počty policistů a zaměstnanců celních správ na vnitřních i vnějších hranicích států EU a provádět častější a rozsáhlejší kontroly především nákladních automobilů. Rovněž se došlo k rozhodnutí, že je nezbytné systematicky zřídit detenční střediska a tábory nebo obdobná shromažďovací zařízení z důvodu lepší logistické a správní koordinace zadržených běženců. Redistribuce migrantů dle kvót má totiž právní oporu v Lisabonské smlouvě EU. Představitelé EU na základě tohoto faktu rozhodli tyto přerozdělovací kvóty stanovit a určit každému členskému státu počty migrantů k převzetí. Toto navržené opatření přerozdělování migrantů skrze migrační kvóty do všech členských států EU vyvolalo masivní diskuzi a následnou platformu pro populistický apel lídrů evropských populistických stran a tím případný očekávaný politický profit. (Janáčková et al. 2016: 136-138). Z povinnosti dodržovat kvóty se nakonec ustoupilo a tento projekt zůstal na bázi dobrovolnosti. Nutno však podotknout, že populistické subjekty využily svou situaci a postavení v politice a proti tomuto návrhu řešení ihned postavily svou stranickou rétoriku i kampaň. Do České republiky však nebyl v nejkritičtějším roce 2015 relokován žádný žadatel o azyl, původně mělo být přijato 2691 osob (Ministerstvo vnitra České republiky 2016).

V průběhu roku 2015 se konala v České republice řada demonstrací, mnohdy i mediálně podporovaná populistickými subjekty za účelem nabití popularity. V rámci regionální úrovně byla migrační krize řešena v kooperaci Visegrádské skupiny. Jedná se o alianci deklarující blízkou spolupráci České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska v cestě k evropské integraci. Státy V4 se řadí mezi kritiky řešení migrační krize ze strany EU a jednotně zamítly relokaci migrantů do svých států dle navržených kvót. Naopak prosazovali větší zabezpečení hranic EU a vytvoření funkčního deportačního systému. Dle výzkumu Sociologického ústavu AV ČR z roku 2016 pouze nekompletních 15 % respondentů bylo pro přijetí migrantů k relokaci, což utváří obraz postoje našeho národa vůči

utečencům (Sociologický ústav AV ČR 2016). Tato statistika mohla být jedním z ukazatelů pro populistické subjekty kam směřovat svůj politický diskurz za účelem získání hlasů voličů. Dle výroční zprávy Bezpečnostní informační služby ČR jsou však čísla zadržených migrantů týkající se České republiky naprosto zanedbatelná vůči ostatním státům EU. Nelegálně bylo zadrženo v roce 2015 pouze 5 300 migrantů, pro něž navíc nebyla Česká republika cílovou destinací. Pouze ji chtěli využít jako tranzitní zem v cestě do států západní Evropy, případně Skandinávie. V následném roce 2016 tato státní služba již neshledala žádné ohrožení našeho státu v otázkách ilegální migrace. Doslova uvádí, že „kompetentní orgány státu rutinním způsobem řešily případy nelegální migrace i procedury související s rozhodováním o mezinárodní ochraně, s Dublinským řízením, s readmisemi a realizací návratů“. Bezpečnostní informační služba pouze zmiňuje, že komplikací této agendy bylo prověřování identit běženců, jelikož mnohdy úmyslně neměli žádné doklady k legitimaci (Bezpečnostní informační služba ČR 2016).

Z pohledu veřejného mínění přišel se zajímavou statistikou server Hlídací pes, jenž vypracoval analýzu, jak je největšími českými médii migrační téma představováno. Během září a října 2015, tedy za 61 kalendářních dní vyšly tyto počty článků týkající se migrační krize. Mladá Fronta Dnes vydala za toto sledované období 466 článků, deník Právo 448 článků a například třetí Lidové noviny 313 článků. Spousta titulků měla šokující, exkluzivní až dezinformační charakter (HlídacíPes.org 2015). Jedná se o další důkaz, jak byla evropská migrační krize stěžejním a všemi sledovaným tématem roku 2015. Statistiky i výroční zprávy českých orgánů zabývajících se migrací uvádí, že Česká republika byla touto problematikou téměř nezasazena. Soukromá média, političtí představitelé a extrémistické organizace však z této problematiky utvořili v rámci České republiky celospolečenskou záležitost a bylo vyvoláno umělé prostředí strachu. Výše zmíněné řádky tedy popisují důvody, proč populisté zařadili tuto problematiku na přední příčku své politické interpretace a skrze tento diskurz chtěli dosáhnout úspěšnosti ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017.

3. METODOLOGIE VÝZKUMU

Tato bakalářská práce má za cíl odpovědět na výzkumnou otázku - z jakých příčin populistické subjekty nedosáhly cílených výsledků ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017? Z důvodu formulace této výzkumné otázky a proveditelnosti výzkumu jsem přistoupil na vypracování teoretické části práce ve formě kvalitativního výzkumu. Výzkum je zpracován jako případová studie českých populistických subjektů, usilujících o politickou moc a hlavně o úspěšný výsledek ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017. V průběhu praktické části nejprve vydefinujeme populistické subjekty dle definic teorie populismu z teoretické části práce. Poté budeme sledovat, interakce těchto vydefinovaných politických uskupení v České republice v rámci předvolebního boje. Tyto subjekty se totiž primárně snažily profitovat při oslovování potencionálních voličů skrze svá populistická prohlášení k tématu migrace právě v období eskalace evropské migrační krize. Rovněž je třeba zanalyzovat pozici médií v této problematice, jakožto potenciálního silného ovlivňovatele veřejného mínění. Vyhodnotíme tedy, jak média informace interpretovala s primárním zaměřením na populistickou rétoriku v otázkách migrace směřovanou k obyvatelstvu. Tyto výstupy poté porovnáme s teorií příčin úspěchů populistických subjektů Case Muddeho. Cílem praktické části výzkumu, tedy celé bakalářské práce, bude zanalyzovat, z jakých příčin tyto české populistické subjekty nakonec nedosáhly cílených volebních výsledků a úspěchů v Parlamentních volbách do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2017.

V teoretické části práce byla popsána teorie Case Muddeho vysvětlující dosavadní obecné příčiny úspěchů populistických politických stran. Jak již bylo zmíněno, výzkum neúspěchů stran bude proveden primárně na základě těchto definic a jejich implementace na české populistické subjekty v tomto sledovaném časovém úseku. Nyní si připomeňme klíčové definice příčin úspěchů populistických stran dle Case Muddeho:

- Síla a obliba populismu roste s tím, čím více je podrobován kritice a diskreditaci z řad intelektuálů a politických elit

- Populisté cílí na voliče vyvoláváním pocitů potěšení, nabídkou jednoduchých řešení v rámci složité problematiky, euroskepticizmem, náhlými změnami v legislativě před blížícími se volbami, apelem na nacionalismus, apelem vůči entitám, které porušují národní integritu apod.
- Jedná se o thin-centred ideologii, jenž je aplikovatelná na všechny klasické politické ideologie a vzniká tím veliký operační prostor a možnost názorové pestrosti pro populistické subjekty v rámci širokého spektra politických diskurzů
- Populisté argumentačně diskreditují elity a jejich politické interakce, aniž by byla podložena pravdivost těchto sporných informací (korupční jednání apod.)
- Únava elektorátu z aktuálního politického prostředí, tendence posilující oddělení politické třídy od jejích základů (kartelizace evropských stranických systémů, toky veřejného financování, monopolizace politických činností, vzájemná spolupráce vlády a opozice apod.)
- Role médií v dnešní společnosti (faktor, jenž může ovlivňovat veřejné mínění a následné výsledky voleb)
- Změna role vnímání politiky zapříčiněná emancipací obyvatelstva (budování vztahu vůči apolitické a neideologické politice, lidé se cítí více oprávněni soudit politické interakce nežli v minulosti)
- Demokracie přišla o svého ideologického nepřítele (demokracie se začala porovnávat s teoretickými modely a již není vnímána natolik pozitivně oproti komparaci s totalitarismem v druhé polovině 20. století)
- Rozvoj globalizace a změna chápání liberální demokracie

4. PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

Pro výzkum v praktické části práce je nutné nejprve definovat v rámci českého politického prostředí subjekty, které lze považovat za populistické dle definice teorie populismu z teoretické části práce. V rámci analýzy, které české politické subjekty lze považovat za populistické bylo nejprve potřeba prověřit jejich volební programy, mediální obraz a témata jejich specifické rétoriky. Jakým způsobem se prezentují, respektive jak jsou prezentovány médií. Poté bylo třeba se zaměřit na interpretaci politických témat vůči veřejnosti, případně na oporu v aktuální literatuře k tématu populismu. Takto byly v rámci přípravy pro výzkum zanalyzovány všechny politické subjekty, které se rozhodly kandidovat do Voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017 a získaly ve volbách alespoň 0,5% z celkového počtu hlasů, což odpovídá přibližně 30 000 platným, odevzdaným hlasům. Ostatní subjekty již nepovažuji za relevantní pro výzkum zejména vzhledem k pravděpodobné nedostatečné předvolební kampani a následné nevědomosti o těchto subjektech z řad voličů. Elektorát nezajímající se hlouběji o českou politickou scénu mnohdy ani netušil, že takové politické subjekty existují a zároveň vůbec do těchto voleb kandidují. Voleb v roce 2017 se dle Českého statistického úřadu účastnilo dohromady 31 politických stran a v konečných výsledcích pouze 13 z nich dosáhlo lepšího konečného výsledku než 0,5% (Český statistický úřad 2017).

Těchto 13 subjektů z volební kandidátní listiny bylo v rámci příprav na výzkum podrobena porovnání s definicemi teorií populismu z praktické části práce. Po následné analýze byly vyhodnoceny tyto politické subjekty jako populistické, jelikož dle mého názoru splňují teoretické rámce pro určení populistické interpretace. Za populistické strany, které se v roce 2017 účastnily voleb lze považovat:

- Realisté
- Rozumní – stop migraci a diktátu EU
- Svoboda a přímá demokracie

4.1. ANO 2011

V českém politickém prostředí se vede již od založení tohoto hnutí v roce 2012 (v roce 2011 bylo založeno občanské sdružení Akce nespokojených občanů, které poté bylo transformováno v politické hnutí až v následujícím roce) veřejná diskuze, jakou ideologii k tomuto politickému subjektu přiřadit a jak v akademickém prostředí teoreticky rámcovat specifické politické interakce tohoto hnutí. ANO 2011 ihned získalo od svého samotného vzniku veřejnou povědomost a je tak pod neustálým drobnohledem jak ze stran médií, konkurenčních politických stran a veřejnosti z důvodu celospolečensky známého předsedy hnutí, miliardáře Andreje Babiše. Tento slovenský rodák je zajisté nejvíce medializovaným a kontroverzním aktérem v rámci české politické scény od pádu komunistického zřízení v roce 1989.

Hnutí ANO 2011 je v akademickém světě čím dál více spojováno a teoreticky rámcováno jako nejspíše populistické. V rámci tohoto diskurzu již bylo zpracováno mnoho teoretických podkladů a výstupů nejen na území České republiky. Hnutí ANO 2011 jistě některé teoretické rámce tohoto politického přístupu naplňuje. Zejména postavu charismatického vůdce, který hlavně v počátcích svého působení v politické sféře silně diskreditoval a rétoricky napadal tehdejší politické elity. V této bakalářské práci však není cílem věnovat se tomuto politickému subjektu.

Zaprvé všeobecně známým faktem je, že v roce 2017 hnutí ANO volby celkově vyhrálo. Do podzimu 2021 tak bude nejspíše nadále jako hlavní vládní strana řídit politické dění v České republice. Tudíž by výzkum, který cílí na analýzu neúspěchu populistických stran v těchto volbách, byl nesmyslný. Za druhé ANO je v principu jiným politickým aktérem. Hnutí bylo od svého vzniku založeno na zcela jiné platformě, než zkoumané konkurenční entity. Jedná se o velmi silně finančně zajištěný subjekt, který má téměř neomezené prostředky pro svou politickou kampaň. V čele hnutí navíc působí celospolečensky známý lídr, který mimo jiné vlastní i jeden z klíčových faktorů úspěchu v politickém boji, kterýmž jsou některá média. Za třetí ANO 2011 již ve sledovaném období bylo od voleb v roce 2013 vládní stranou a otázky migrační krize byly prezentovány jako postoje České vlády,

případně Visegrádské čtyřky. Andrej Babiš již rovněž řešil jako tehdejší ministr financí mnoho jiných politických diskurzů včetně častých témat a kauz vůči své osobě. V tomto období rovněž migrace nebyla pro Andreje Babiše primárním tématem, na kterém chtěl vést kampaň svého hnutí do voleb v roce 2017. Za čtvrté, cílem bakalářské práce je naopak zanalyzovat příčiny neúspěchu populistických subjektů, které se výrazně opíraly o téma evropské migrační krize a měly tak silné předvolební „podhoubí“ pro potenciální úspěch získaný oslovováním voličů právě výstupy proti této problematice. Takové politické strany, které se Voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017 účastnily, se většinou během migrační krize teprve formovaly a až následně interpretovaly své politické postoje a strategii. Politický subjekt ANO 2011 z výše zmíněných důvodů nepovažuji za relevantní cíl pro tento výzkum a byl tak rámci bádání vynechán.

4.2. REALISTÉ

V rámci analýzy, které subjekty kandidující ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017 lze označit za populistické, byla vybrána politická strana Realisté. Tento účastník výše zmíněných voleb již není aktivní a dle svých oficiálních webových stránek ukončil aktivní politickou činnost v roce 2019 a nacházel se tak v procesu likvidace (Realisté 2021).

Strana byla do výzkumu zahrnuta z následujících důvodů, které ji řadí dle teoretické části práce do pozice populistického subjektu, i když se sami vydávali za konzervativní pravici. Na webových stránkách Realistů se nachází jejich volební program nesoucí název 33 realistických kroků vpřed. Jako první bod tohoto programu je zvolen národní zájem, v němž stojí, že jejich plánem je doplnit Ústavu ČR o následující ustanovení: „*Česká republika je vlastní příslušníků českého národa a příslušníků národnostních skupin. Stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než ústavní zákon, použije se ústavní zákon.*“. V prvním bodě o národním zájmu je rovněž usneseno: „*Dáme voličům možnosti lidového veta. Bude-li sesbírán určitý počet hlasů občanů, dojde k odložení účinnosti příslušného zákona. Občané budou hlasovat a budou-li splněny podmínky hlasování, zákon bude zrušen.*“ (Realisté 2021 b). Ihned v bodě jedna byly naplněny dvě klasické definice teorie populismu.

Jan-Werner Müller uvedl, že populisté jsou zastánci prvků přímé demokracie, například referend. Apel této strany na potřebu implementace právě prvků přímé demokracie, se přitom nachází ihned v prvním bodu jejich programu. Rovněž je z textu zřejmý nacionalistický apel na potřebu chránit národ před mezinárodními smlouvami a institucemi, který v thin konceptualizaci populismu uvádí autoři Jagers a Walgrave. V lidu tak bylo touto stranou utvářena potřeba nacionalistického cítění. V obsahu bodu dva programu strany Realisté se uvádí další typický znak populismu – ochrana vůči cizím etnikům a kulturním odlišnostem pod záštitou ochrany lidu a národnostní suverenity. Autoři zde uvádí bezpečnostní potřebu státu, že je nezbytné naprosté odmítnutí nelegální migrace. *„Budeme se aktivně podílet na ochraně vnější schengenské hranice a zajistíme, aby české bezpečnostní složky mohly v případě nutnosti uzavřít a efektivně hájit naše hranice. Nastavíme princip nulové tolerance vůči těm, kteří se dostanou na území ČR nelegálně.“* Tento nacionalistický, populistický apel přitom nebyl podložen žádnými relevantními statistikami o potřebě takových opatření. V teoretické části práce přitom dle Bezpečnostní informační služby ČR v té době nehrozilo České republice žádné vnitřní nebezpečí v rámci této problematiky. V bodě čtyři o ekonomice se poté můžeme dočíst: *„Budeme trvat na tom, aby česká vláda definitivně odmítla přijetí eura v jeho stávající podobě. Není to v našem národním zájmu“*. Rovněž zde dochází k nacionalistickému apelu a euroskepticizmu. Dalšími z cílů Realistů, které se dají považovat za populistické, jsou sliby vůči lidu ohledně zvýšení platů učitelům a zdravotníkům. Dále navrhovali odpuštění platby důchodového pojištění pracujícím seniorům a snížení stejného pojištění pracujícím rodinám (Realisté 2021 b).

Lídrem uskupení Realisté byl Petr Robejšek, český ekonom, politolog a publicista, který je známý svým kritickým postojem vůči mezinárodním organizacím, zejména EU, rovněž má velmi nacionalistické postoje. Jedná se tak o charismatickou postavu, která aktivně prezentuje své odlišné, pro někoho kontroverzní názory. Dle analýzy postojů strany Realisté, si jejich politickou interpretaci odvážím zařadit jako stranu parciálně populistickou. V takovém případě se jedná o radikální pravicovou stranu, pro kterou je populismus podporou jejich ideologie (Havlík, et al. 2012). Dochází tak o potvrzení teorie Case Muddeho

uvedené v praktické části práce. Píše se v ní, že populismus lze snadno kombinovat i s odlišnými, klasickými ideologiemi, což přináší populistickým stranám široký operační prostor v politických diskurzích.

4.2.1. PŘÍČINY NEÚSPĚCHU REALISTŮ

Po teoretickém určení politického přístupu strany Realistu jako částečně populistickém je nyní třeba zanalyzovat cíl výzkumu – z jakých příčin byla tato strana neúspěšná ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017. Jako jeden z klíčů neúspěchu lze zařadit fakt, který primárně nesouvisí s teorií příčin úspěchu dle Case Muddeho. Dle dohledaných zdrojů tato politická strana vznikla 15. prosince 2016 na základě potvrzení registrace subjektu Ministerstvem vnitra České republiky (Ministerstvo vnitra České republiky 2021). Na základě údajné marketingové strategie byla strana nejdříve registrovaná jako Strana Regionů. *„Registrace byla připravena pod tímto názvem proto, abychom do poslední chvíle udrželi název Realisté v tajnosti. Realisté je název, který prezentujeme a budeme ho dále používat“* uvedla v listopadu 2016 mluvčí uskupení, Jana Malíková (Lidovky 2016). Realisté se totiž říkalo politickému subjektu Tomáše Garrigua Masaryka, pozdější České straně pokrokové (Česká televize 2016). Jako jednu z příčin neúspěchu strany Realisté lze hodnotit velmi pozdní zapojení do politického boje o elektorát v rámci předvolební kampaně. Po registraci měly pro tyto klíčové aktivity prostor pouze nekompletní kalendářní rok. Strana tak nebyla většině voličů vůbec známa. Rovněž zmíněný marketingový tah s pozdějším odhalením zamýšleného názvu strany mohl být pro voliče matoucí.

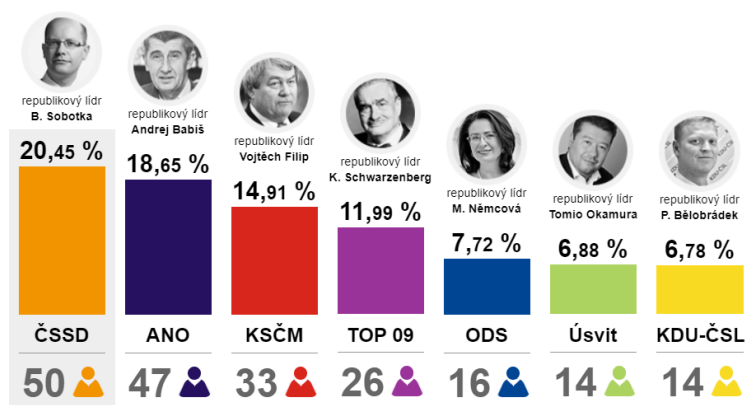
Co se týče předvolebních průzkumů, Realisté se v těchto preferencích vůbec nenacházeli z důvodu minimálního hlasování respondentů pro tuto stranu. Jako subjekt s minimálními preferencemi byla strana uváděna, pokud ji někdo označil jako stranu, kterou plánuje volit, ve sloupci ostatní strany. Byla tak uváděna dohromady s konkurenčními stranami s minimálními preferencemi.

Analytička Českého rozhlasu, Marie Bastlová citovala ve zveřejněném rozhlasovém článku hlavní tvář strany, Petra Robejška, že vycítil příležitost

úspěchu v české politice vzhledem k vývoji politiky světové. Chtěl navázat na politickou vlnu, kvůli které se stal prezidentem USA Donald Trump nebo úspěšného hlasování Velké Británie o odchodu z Evropské unie. „*Tradiční politické strany nejsou schopné nabídnout podle něj to, čeho chce dosáhnout nová strana. Směřují k ODS, programu strany Úsvit, minimálně v tom, jaký důraz kladou na národní hodnoty. Realisté chtějí volit ve vodách Úsvitu a ODS, často voličů TOP 09 a ANO. Bude záležet na mnoha faktorech. Jde o to, kolik se jim podaří sehnat na kampaň*“ uvedla Marie Bastlová (Český rozhlas 2016). Tajemník Realistů, Michal Moroz, již v únoru 2017 odhadoval, že ve sněmovních volbách lze získat až 20% všech platných hlasů. Tedy již dva měsíce od založení strany. „*ANO realizuje levicovou politiku, dvacet procent je pro nás dosažitelných*“ uvedl (iDNES 2017). Realisté ve Volbách do Poslanecké Sněmovny Parlamentu České republiky nakonec obdrželi pouze 35 995 platných hlasů, což se rovná v procentuální vyjádření 0,71% platných hlasů (Český statistický úřad 2017).

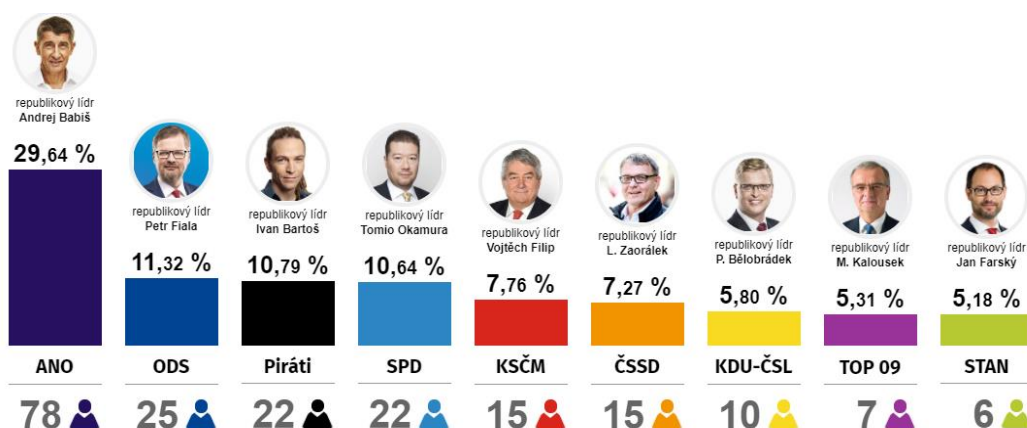
Nyní se dostáváme k analýze tohoto neúspěchu Realistů podložených a uskutečněných dle teorií příčin úspěchů populistických stran dle Case Muddeho. Na základě zkoumaných okolností poté vyhodnotíme důvody konečného nízkého počtu hlasů právě pro tento politický subjekt. Petr Robejšek při založení strany zajisté vnímal jednu z definic úspěchů populistů. Česká republika se totiž v době migrační krize nacházela v době únavy obyvatelstva z tehdejší politické scény. Tradiční politické strany účinkující v české politice ve volebních preferencích voleb 2017 neustále klesaly a pro nové subjekty, jako byla strana Realisté, šlo o ideální příležitost získání dostatečného počtu unavených voličů pro zvolení do zákonodárského tělesa. Odhad v tomto případě byl správný, viz schéma níže v této kapitole. Výsledky Voleb do Poslanecké Sněmovny Parlamentu ČR 2013 v porovnání s výsledky s následujícími volbami v roce 2017 dopadly pro tradiční strany negativně. Mezi těmito čtyřmi roky přišla do té doby nejsilnější česká politická strana Česká strana sociálně demokratická o 35 křesel v Poslanecké sněmovně České republiky. Rovněž tradiční Komunistická strana Čech a Moravy přišla během jednoho volebního období o 18 křesel, TOP 09 o 19 křesel a KDU-ČSL o 4 křesla. Z tradičních stran si polepšila pouze rehabilitující se Občanská demokratická strana, té se podařilo v roce 2017 získat 9 křesel navíc oproti roku 2013.

Výsledky Voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky 2013



Zdroj schématu: (iDNES.cz 2013)

Výsledky Voleb do poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky 2017



Zdroj schématu: (iDNES.cz 2017 b)

Strategie, z které Realisté vycházeli, měla potenciál k úspěchu. Kvalitnější předvolební kampaň však měly další relativně nové politické subjekty. Hnutí ANO, kterému byla věnovaná jedna z předchozích kapitol, mělo ve volbách v roce 2017 historický úspěch a pravděpodobně se jednalo o stranu, která vzala voliče většině tradičních stran a pravděpodobně i potenciální voliče Realistů.

Dle teorie úspěchů populistických stran Case Muddeho je další obvyklou příčinou úspěchu populistů diskreditace politických elit a jejich interakcí. Během výzkumu nebyly nalezeny relevantní zdroje, kde by byly patrné výstupy vůči českým politickým elitám. Vyjma několika poznámek vůči Andreji Babišovi a stranického videa na serveru Youtube, kde Petr Robejšek vyzývá mimo jiné opět

Andreje Babiše, aby opustil politické prostředí, a rovněž označuje chování tehdejšího předsedy vlády, Bohuslava Sobotky za ostudné (Youtube 2017). Video bylo publikováno měsíc před termínem voleb v roce 2017. V tomto případě tedy nebyla dostatečně naplněna populistická strategie degradovat důvěryhodnost klíčových politiků a politických stran. Naopak Andrej Babiš prohlásil: „*Já to vítám, protože pan Robejšek má podnikatelské zázemí, podobně jako hnutí ANO, akorát já jsem si toho své Robejška nenašel. Jeho názory jsou mi blízké, já jsem čekal, že bude kandidovat na prezidenta*“ (iDNES 2016). Z analýzy interakcí strany Realisté vůči tehdejším politickým elitám nebyla shledána dostatečná aktivita představitelů této entity, což je jedním z dalších klíčů neúspěchu. Čím více by Realisté tyto interakce využívali, tím více by se dostali do mediálního prostředí a obyvatelstvu by se dostala tato strana, respektive její lídr do většího povědomí a byl by tak pravděpodobnější výraznější úspěch ve volbách v roce 2017. Namísto toho je pravděpodobné, že strana byla nakonec pouze drobnou konkurencí s obdobnou vizí a programem vůči Andreji Babišovi a částečně Tomiu Okamurovi z SPD, kterému mimo jiné bude věnována jedna z dalších kapitol.

Bylo zmíněno, že straně Realisté se nedostalo dostatečného mediálního prostoru. Vliv médií na politiku je jednou z dalších teorií úspěchů populistických stran dle Case Muddeho. Čím více kontroverzní a promyšlenější rétoriku by strana využila, tím by byl zájem a povědomí o tento subjekt vyšší. Tohoto klíče k úspěchu si byl vědom i Petr Robejšek. Server Lidovky vydal článek, věnující se stížnosti předsedy strany. „*Jmenuji se Petr Robejšek a jsem zakladatelem politické strany Realisté. Do loňského roku jsem býval hostem Událostí, komentářů i dalších diskusních pořadů ČT. Od založení Realistů jsme však já i moji kolegové ze strany Vámi řízené zpravodajské redakce veřejnoprávní televizní stanice systematicky cenzurováni*“, pronesl Petr Robejšek (Lidovky 2017). Prohlášení proběhlo nekompletní měsíc před volbami. Strana tak pravděpodobně měla své zájmy rovněž hájit dříve, což lze považovat za další z faktorů neúspěchu.

Další z definic úspěchů příčin populistů Case Muddeho je, že síla a obliba populismu roste s tím, čím více je podrobován kritice a diskreditaci z řad intelektuálů a politických elit. V tomto případě se jednalo o nový, neznámý politický subjekt, který nebylo zapotřebí diskreditovat, jelikož elity soupeřily o

voliče se svými největšími konkurenty. V případě, že o takovém subjektu nemluví politické elity, kterým se dopřává pozornosti médií, opět platí, že takový politický subjekt se nedostane do podvědomí veřejnosti, tedy potenciálním voličům. Závěrečnou teorií úspěchů populistických stran Case Muddeho, která bude analyzována na případě strany Realisté je, že nabízí jednoduchá řešení a východiska složitých problematik a cítí se jediní oprávněni zastupovat lid. V tomto bodě se dostáváme na pozadí tématu bakalářské práce. Téma ilegální migrace bylo jedním z klíčových bodů volebního programu realistů. „*Nastavíme princip nulové tolerance vůči těm, kteří se dostanou na území ČR nelegálně. V případě, že přijmeme legální migranty, budeme vyžadovat, aby se zcela přizpůsobili našim kulturním a společenským pravidlům*“ pronesl Petr Robejšek (Czech News Center 2017). Po analýze programů konkurenčních stran se stejným smýšlením je však patrné, že v předvolebním boji tyto strany nabízely obdobná řešení a rétoriku. Znovu je zřejmé, že body neúspěchu Realistů jsou velmi provázané a strana svou myšlenku nedokázala kvalitně prezentovat, zřejmě i kvůli nedostatečnému mediálnímu prostoru. Celkově, strana Realisté neposkytla v rámci oslovování voličů žádné jednoduché řešení, které by bylo nadstandartní a originální oproti návrhům konkurenčních politických stran. Veškeré prezentované výstupy, které by nabízely jednoduchá řešení v rámci volebního programu, nabízely rovněž i konkurenční strany ve svých vlastních předvolebních programech.

Realisté v předvolební kampani nedokázali naplnit žádnou teoretickou definici, kvůli které již byly v minulosti dle teorie Case Muddeho některé světové populistické strany úspěšné. Předseda Petr Robejšek nedokázal z pozice lídra strany dostatečně kvalitně interpretovat postoje strany, i když má názory, které se dají označit za vyvolávající kontroverzi. Nedostatečně konfrontoval své politické oponenty a nedokázal tak svou stranu dostat do mediálního dění a tedy povědomí potenciálních voličů, což se dá považovat za hlavní faktor neúspěchu. Jeho rétorika nebyla dostatečně silná oproti konkurenčním stranám, rovněž nebyl schopen kvalitně a efektivně interpretovat své protiimigrační názory oproti svým konkurentům. Je pravděpodobné, že rovněž strana, která vznikla pouze necelý kalendářní rok před volbami, což je mimo jiné zajisté další příčinou neúspěchu, nebyla dostatečně financována pro plošnou kampaň. Dalším z faktorů neúspěchu je, že strana nenabídla žádné řešení, kvůli kterému by se vůči konkurenčním

politickým stranám, které se voleb v roce 2017 účastnily, odpoutala a získala tak výhodnější postavení ve snaze získat nové voliče.

4.3. ROZUMNÍ – STOP MIGRACI A DIKTÁTU EU

Strana Rozumní se účastnila předvolebního boje v roce 2017 v čele se svým předsedou, hudebníkem, a tedy společensky známou osobou, Petra Hannigem. Tento dnes již 75letý rodák z Ústí nad Labem několikrát neúspěšně kandidoval do Senátu Parlamentu České republiky. Rovněž neúspěšně kandidoval na Prezidenta České republiky v roce 2017. V prvním kole voleb získal pouze 29 228 platných hlasů a skončil až na 8. místě s výsledkem 0,56%, tudíž nepostoupil do druhého kola těchto voleb (Český statistický úřad 2018). V rámci implementace teorie populismu z teoretické části práce na tento politický subjekt můžeme shledat mnoho shodných charakteristik a programových bodů s předchozí analyzovanou stranou Realisté. Strany tak mají velmi podobný charakter a politickou interpretaci. Lze je tedy řadit jako přímou konkurenci a pravděpodobně cílili na stejnou skupinu obyvatel.

V předvolebním programu strany se ihned v prvním bodě nachází: *„Změníme systém finanční podpory ze strany státu tak, aby bylo výhodné mít rodinu. Obrovským zlem naší doby je odebírání dětí juvenilní justicí, na kterém se přizívají různé neziskovky, dětské domovy a pěstouni. K odebírání dětí slouží někdy absurdní záminky, výmysly a lži a existují případy, kdy se děti odebírají bezproblémovým rodičům z ideologických či politických důvodů. V občanském zákoníku (i ústavě) zcela chybí definice rodiny. Je žádoucí, aby bylo jasné deklarováno a právně ukotveno: Jde o svazek muže, ženy a dětí, který potřebuje dostatečnou ochranu, neboť je základem národa a zdravé společnosti“* (Rozumní 2017). V této citaci je naprosto zřejmá základní definice populismu dle všech teoretiků, kteří se již věnovali tomuto politickému stylu. Rozumní se na základě takové interpretace cítí být legitimní ochraňovat základ lidu, který tvoří obyčejné rodiny. Pravděpodobně i vzhledem ke strategickému aspektu dali Rozumní tento cíl ihned na první místo svého programového prohlášení. Souběžně jsou v této citaci konfrontovány zlé elity v podobě státního aparátu, který základu lidu, tedy

rodinám, dle Rozumných ubližuje a neřeší jeho elementární potřeby. Konfrontace je provedena způsobem, že kandidátská strana používá ve svých oficiálních materiálech kontroverzní výrazy jako absurdní záminky, výmysly, lži, ideologické či politické důvody a neváhají je pojit s ubližováním slabým a bezmocným rodinám.

Jedním z dalších programových bodů jsou vyhraněné postoje vůči EU. Stejně jako u lídra Realistů, Petra Robejška, je patrný odpor vůči této politické entitě, který osobně veřejně často prezentuje. *„Evropská unie dnes více škodí, než prospívá. Debaty, zda tomu tak bylo vždy a zda byla či nebyla myšlenka EU ve svých počátcích správná, jsou dnes zbytečné. EU v nynějším stavu je pro Českou republiku překážkou na cestě k rozvoji, nezávislosti a soběstačnosti. Pokud nám chce někdo vnucovat euro a přerozdělovat migranty, za neuposlechnutí nařízení požadovat nehorázné pokuty, je lepší z ní vystoupit. Pokud po nás požaduje platit dluhy za jiné země, ztěžuje nám život svou byrokracií a importuje k nám pokřivené hodnoty a ideologie, je lepší z ní vystoupit. Pokud se k nám země bývalé patnáctky chovají pouze jako ke kolonii, která má zajistit odbyt jejich výrobků a nařizuje nám sankce vůči zemím, se kterými chceme obchodovat, je lepší z EU vystoupit“* (Rozumní 2017). Z této programové citace jsou velmi patrné známky populismu totožnosti, který definoval Peirre-André Taguieff. Znovu se jedná o nacionalistický apel vůči této mezinárodní politicko-ekonomické unii. Tímto výstupem se Rozumní snaží navodit v obyvatelstvu národní hrdost a potřebu ohradit se vůči rozmachu cizích kultur v historickém teritoriu České republiky a celkově potřebu chránit národ, tedy obyčejný lid před takovým nebezpečím. Zkoumaná strana v lidu rovněž navozuje pocit, že se cítí být legitimní silou, která by měla zastupovat obyvatele v boji za tento cíl, když elity způsobily takové selhání a ohrožení pro národ.

Dle Case Muddeho je významným činitelem úspěchu populistů role médií. Zkoumaná strana řeší roli sdělovacích prostředků přímo ve svém programu. *„Současná politická reprezentace napříč politickým spektrem nemá zájem na změnách systému, který si nastavila tak, aby si udržela moc a korýtko k neomezenému šafářování s veřejnými prostředky. Několik multimiliardářů vlastní televizní a rozhlasové stanice, noviny a webové zpravodajské servery, což v podstatě vylučuje možnost systémových změn. Mainstreamová média nyní slouží zájmům nejbohatších magnátů. Záměrně zmanipulované články psané v jejich*

žoldu zaručují těmto většinou vychytrálkům, že jejich zájmy budou nedotknutelné. Kdo není schopen informaci pochopit, nebo není správně informován, je lehce ovlivnitelný a manipulovatelný, tudíž otrokem.“ (Rozumní 2017). Z této programové citace je naprosto zřetelný populistický apel, který není potřeba hlouběji analyzovat. Jedná se o specifickou rétoriku, napadající pozici zlých elit a tento politický subjekt cítí potřebu bojovat proti takovým sdělovacím prostředkům, kvůli kterým se lidu nedostávají pravdivé informace a je tak manipulován.

4.3.1. PŘÍČINY NEÚSPĚCH ROZUMNÝCH

Strana Rozumní měla pro volby v roce 2017 obdobný program jako předchozí analyzovaná strana Realisté. Celkové výsledky voleb dopadly pro oba subjekty rovněž téměř totožně. Dle oficiálních údajů získala strana Rozumní ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky pouze 36 528 platných hlasů, což v celkovém součtu utvořilo výsledek 0,72%. Strana tedy získala o 533 hlasů více, než strana Realisté. Jedná se tak v porovnání o velmi těsný rozdíl mezi výsledky zkoumaných subjektů (Český statistický úřad 2017).

Dle teorie příčin úspěchu populistických stran Case Muddeho jsou tak velmi pravděpodobné obdobné důvody následných neúspěchů u obou subjektů. Strana Rozumní využila dle volebních programů pro předvolební boj silnější a svéráznější argumentaci a agitační rétoriku nežli Realisté. Nejzajímavější body tohoto programu byly popsány v předchozí kapitole. Rozumní téměř v celém svém programu konfrontovali politické elity a celkově politický systém v České republice a naplnili tak definice z teorie určené pro tento výzkum. Pro prezentaci výstupů strana zvolila specifickou interpretaci se svérázně volenými slovy, někdy nespisovnými a v odborné problematice nepoužívanými. Takto volené zpracování textu bylo originální a strana se pravděpodobně snažila tímto stylem více přiblížit běžným voličům. Jako hlavní příčinu neúspěchu lze shledávat fakt, zajímavé interpretaci navzdory, že si strana nedokázala v předvolební kampani zajistit dostatečnou mediální pozornost a tudíž lidé neměli dostatečně povědomí o této straně. Petr Hannig se několikrát účastnil předvolebních debat ve veřejnoprávní televizi. Celkově však po analýze internetového mediálního prostředí a vyhledání

klíčových parametrů o této straně nebyl shledán relevantní počet článků, který by informoval o myšlenkách a postojích této politické strany. Nezájem médií o tuto stranu měl zajisté vliv na následnou informovanost a povědomí voličů o této straně. Realisté přitom disponovali nadprůměrným rozpočtem pro předvolební marketingové akce. Objem prostředků vynaložených na kampaň přesáhl hranici 31 000 000 Kč. Jednalo se tak o vyšší kapitál, než který využily konkurenční strany s obdobným smýšlením. Tyto strany však byly po sečtení hlasů nakonec úspěšnější, tudíž s financemi zacházely v této oblasti efektivněji (Transparency International 2021 a). Například největší konkurenční populistický subjekt Svoboda a přímá demokracie přitom na PR a reklamu vynaložilo o více než 5 600 000 Kč méně, než Rozumní (Transparency International 2021 b). Je zřejmé, že prostředky pro mediální prezentaci postojů tak nebyly užitečně využity.

Pokud strana nedokázala správně využít prostředky na kampaň a zároveň se nedokázala dostat do širšího povědomí obyvatelstva, měl lépe, promyšleněji a silně vystupovat její charismatický lídr, který je v České republice známou osobností. U neúspěchu populistických subjektů se tak z velké části jedná o pochybení neúspěšného lídra. Pro populisty je právě kvalita a promyšlenost rétoriky jejich lídrů jednou z cest k úspěchu dle definic teorií populismu. Předseda Petr Hannig nebyl v tomto ohledu důsledný. Například v rámci předvolebních rozhovorů se stranickými lídry v pořadu Události Komentáře pronesl: *„Migrace může úplně změnit Evropu, pokud se tomu poddáme, tak i naši republiku. V koalici bychom chtěli být s Blokem proti islamizaci. S Obranou domova a také s SPD Tomia Okamury. Ovšem SPD Tomia Okamury potřebuje mít ve sněmovně ještě jednu stranu, která je bude podporovat, aby se nestalo to samé jako s Úsvitem Tomia Okamury. To znamená, že si jeho poslance rozeberou jiné strany“*. (Česká televize 2017). Předvolební rozhovor pro veřejnoprávní médium je pro neznámou politickou stranu ojedinelou možností představit se veřejnosti a interpretovat své názory a programové body. Cílem by mělo být efektivně vytěžit z takového rozhovoru naprosté maximum a oslovit potenciální voliče. Namísto toho předseda Petr Hannig hájil a pozitivně mluvil o konkurenční straně Tomia Okamury. V takové debatě se jedná o netaktický a chybný akt. Strany si totiž jsou programově a ideologicky blízké, což je pro ně vzájemně kontraproduktivní. Z logiky situace vyplývá, že takové politické subjekty mají zájem oslovit stejný typ voličů

s obdobným smýšlením a jsou si tak přímou konkurencí v cestě do poslanecké sněmovny. Pokud politická strana v České republice nemá preference 5% potřebných pro vstup zvolení do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, měla by cílit alespoň na hodnotu 1,5%. Poté za každý hlas dostane strana 100 Kč, případně na vyšší hodnotu 3%, kde má strana nárok na každoroční příspěvek 6 000 000 Kč po dobu svého mandátu (Ministerstvo vnitra České republiky 2017). Takových výsledků však nelze dosáhnout s přístupem, který v předvolebním rozhovoru zvolil Petr Hannig. Vzhledem k nedostatečnému zájmu médií považují tuto ideální příležitost v podobě rozhovoru s celostátním dosahem, který nebyl profesionálně zvládnut, za jednu z příčin tak slabého konečného volebního výsledku.

Jako další příčinu neúspěchu strany Rozumní ve volbách v roce 2017 řadím, že se dostatečně nesnažili využít vyčerpání obyvatelstva z tehdejšího politického prostředí, v kterém se často řešily negativní kauzy čelních politiků a hlavních politických stran, což je jednou z dalších definic úspěchu populistů dle Case Muddeho. Petr Hannig se neustále snažil prezentovat potřebu vyřešit migrační krizi, potřebu České republiky opustit EU, nepřijímat euro jako národní měnu, apod. V tomto ohledu byl nacionalistický apel velmi patrný. Naopak ale nebyl nalezen dostatečný počet zdrojů, kde by byla patrná politická taktika napadat přímo elity a diskreditovat je v rámci tehdejších kauz. Stranou Rozumní bylo vše prezentováno ve velmi obecné rovině. Jednou z dalších příčin neúspěchu je, že se Petr Hannig musel soustředit souběžně na dvě kampaně. Nejen, že kandidoval jako předseda politické strany do Voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, rovněž oznámil i kandidaturu na Prezidenta ČR. Prezidentské volby se přitom konaly pouhé tři měsíce po parlamentních volbách. Petr Hannig se tak během souběžné stranické kampaně musel soustředit i na prezidentskou kampaň. Ve svém prohlášení k prezidentské kampani uvádí: „*V první řadě, nechci být v žádném případě konkurencí současného prezidenta*“ (Česká televize 2017 b). Pokud se nějaký kandidát hlásí na určitý post, je opět netaktické takto formulovat svůj projev, když se zároveň jedná o největšího konkurenta v cestě za cílem, na který jsou vynakládány prostředky, čas, a úsilí. Takovou rétorikou se lídr nemůže stát úspěšný ani charismatický.

Po analýze strany Rozumní lze považovat za příčiny neúspěchu, stejně jako u strany Realisté, nedostatečné využití tehdejších okolností během transformace politického prostředí, kdy tradiční strany velmi ztrácely ve svých preferencích z důvodu únavy voličů ze všech řešených témat a tedy následné nedůvěry elektorátu v tyto subjekty. Předseda strany Petr Hannig nedůsledně konfrontoval tehdejší politické elity a nejsilnější strany. Rovněž zájem médií o tuto stranu byl minimální, přitom strana vydala poměrně vysokou finanční částku na PR a marketing během předvolebního období. Když už měla strana příležitost prezentovat a obhajovat své názory v celostátním vysílání, byl to ze strany předsedy netaktický výkon s nevhodně volenou rétorikou, která téměř podporovala největší konkurenty vyznávající stejný politický přístup. Předseda rovněž řešil dvojí kandidaturu souběžně. Tříštil tak svou pozornost mezi tyto dva záměry, což přineslo nedostatečnou koncentraci na každý z plánovaných cílů. Strana Rozumní se tématice evropské migrační krize ve svém programu poměrně obsáhle věnovala. Po analýze konkurenčních politických subjektů však opět nenabídla originální a efektivní řešení, kvůli kterému by se odlišila od konkurence. Strana Rozumní nedokázala naplnit žádnou z definic úspěchu populistů dle teorie Case Muddeho a ve volbách byla nakonec velmi neúspěšná.

4.4. SVOBODA A PŘÍMÁ DEMOKRACIE

V této kapitole se budeme věnovat politickému subjektu, na kterém se bez hlubší analýzy teorie populismu, odborná veřejnost shoduje, že ho lze považovat za populistický. Politická strana Svoboda a přímá demokracie byla založena v roce 2015 tehdejším senátorem, japonským rodákem Tomiem Okamurou. Charismatický Tomio Okamura nejprve založil v roce 2013 politické hnutí Úsvit přímé demokracie, v roce 2015 však došlo v tomto politickém hnutí k rozkolu mezi členy. Předseda poté stranu opustil a založil nový politický subjekt Svoboda a přímá demokracie, analyzovaný v této kapitole. V knize od Lubomíra Kopečka, Já platím, já rozhoduji!, se nachází vzorová citace spadající do základních definic teorie populismu. Předseda tehdejšího hnutí Úsvit přímé demokracie, Tomio Okamura totiž nechal v roce 2013 zveřejnit na svém internetovém médiu následující: „*Pojďme do politiky a pojd'me ji ovlivňovat tak, abychom z ní měli maximální*

prospěch. Ne aby z nás mělo prospěch pár vyvolených kmotrů, kariéristů, podvodníků a zlodějů. Pochopitelně poté, co jsem se seznámil s fungováním politických stran z blízka, říkám také, že je třeba změnit pravidla a zvýšit kontrolní pravomoci občanů, aby mohli kdykoli úlety politiků vlastním zákonem opravit, případně politiky odvolat. Proto jako svoji prioritu prosazují zákon o referendu.“ (Tomio Okamura 2013). Jednalo se o předvolební blog, vedený v duchu boje proti tehdejším představitelům vrcholné politiky České republiky. V této citaci je patrná shoda se základními rámci vymezení definice populistického jednání. Tuto rétoriku Tomio Okamura využívá dodnes. V jedné z předchozích kapitol jsme uvedli jako jednu ze základních definic, že populisté neustále kompromitují akty vládnoucích elit s vidinou politického úspěchu v podobě získávání si široké základny elektorátu. Z citace je rovněž patrné, že představitel tohoto subjektu cítí, že pouze on na základě svého tvrzení by měl být oprávněn morálně zastupovat lid ve vrcholné politice proti zlým elitám. Tomio Okamura v citaci rovněž odkazuje na nutnost větší míry přímé demokracie v podobě potřeby referendum pro správné fungování politiky, což je jedním z dalších základních bodů vymezení teorie této politické strategie. Tento fakt je však patrný již z celého názvu tehdejšího Okamurova hnutí – Úsvit přímé demokracie. Práce má za cíl analýzu neúspěchu politické strany Svoboda a přímá demokracie, nikoli hnutí Úsvit. Předseda strany Tomio Okamura však má od roku 2013 na vykonávání politiky stále stejný názor a cíle a myšlenky jeho předchozího i současného politického subjektu jsou stále totožné.

Jelikož migrační krize byla důležitým tématem již před založením Svobody a přímé demokracie, Tomio Okamura se tomuto tématu velmi věnoval ještě jako předseda hnutí Úsvit. Tento politický subjekt byl rozdílný oproti jiným. Měl pouze devět stabilních členů, nikdo další do hnutí nebyl přijímán jako člen. Strana tedy měla nastavena vnitrostraničná pravidla zcela odlišně, než konkurenční politické subjekty. Předseda hnutí Tomio Okamura chtěl mít nad svým politickým subjektem naprostý přehled a kontrolu nad všemi interakcemi. Zejména v otázkách toku peněz v rámci hnutí, jelikož pro něj bylo a je prioritou mít přehled o veškerém financování této politické strany. Takový postup však vedl k napětí a následným rozkolům mezi členy hnutí. Tomio Okamura začal právě i kvůli uzavřenosti subjektu postupně ztrácet podporu elektorátu, který předtím dokázal svou rétorikou oslovit. S Okamurovými výroky, které byly mnohdy velmi nacionalistické až rasistické se

posléze přestali ztotožňovat i vlastní členové hnutí. V roce 2015, shodou okolností v rok, s největšími počty migrantů mířících do států EU, bylo oznámeno ukončení činnosti hnutí (Reflex 2015). V roce 2015 poté Tomio Okamura založil nový politický subjekt, Svoboda a přímá demokracie (SPD 2021).

Volební program Svobody a přímé demokracie byl opět velmi podobný jako u předchozích zkoumaných politických stran. Hlavním programovým bodem bylo pro SPD prosazení přímé demokracie a svobody. Uvádí se v něm: *„Chceme přímou osobní, hmotnou a trestní odpovědnost politiků, soudců a státních zástupců. Prosazujeme přímou volbu a odvolatelnost politiků, zákon o referendu, zpětné prokázání původu majetku nad 20 mil Kč“*. Bod číslo dva je věnován problematice islamismu a terorismu. Prosazují *„Zákaz islámu v ČR, nulová tolerance nezákonné migraci, osmítýdenní základní výcvik pro mladé na obranu naší země“*. V bodě 3 volebního programu je psáno: *„Konec diktátu EU, prosazujeme referendum o vystoupení ČR z EU“*. Bod číslo čtyři se vztahuje přímo k potřebě ochraňovat lid, konkrétně základ národa, rodiny, před elitami v podobě: *„Peníze slušným lidem, ne parazitům. Zavedeme bezúročné půjčky a nenávratné novomanželské půjčky pro pracující rodiny s dětmi. Ne výplatám sociálních dávek parazitujícím – podmíníme výplatu pracovní minulostí a čistým trestním rejstříkem“*. V analýze volebního programu je poté ještě zajímavý bod pět, kde strana Tomia Okamury prosazuje nahrazení EET paušální daní (SPD 2017). Tento akt byl populistickým bojem proti Andreji Babišovi, který elektronickou evidenci tržeb prosadil teprve v roce 2016 a dle volebních preferencí v roce 2017 se stával potenciálním vítězem voleb (AMSP ČR 2016).

Ze všech programových bodů jsou zřejmé definice z teorie populismu. Klíčovým programovým bodem SPD byla a stále je implementace přímé demokracie, což by výrazně proměnilo politický systém České republiky. Přímá demokracie je elementárním bodem populistických stran, což bylo popsáno v teoretické části práce. *„Populisté se jednoduše přejí být potvrzeni v tom, co již stanovili, že je skutečná vůle lidu“* (Müller 2017: 99-100). Z programu je rovněž patrný apel k lidu a vkládání důrazu na suverenitu českého lidu a utváření nacionalistického cítění. V případě SPD je rovněž utvářena potřeba odstoupit z EU. Tomio Okamura je totiž známý euroskeptik, který tento svůj postoj pravidelně

veřejně prezentuje. Populisté často využívají slova jako rodina, obyvatelé, občané, lid, vlast, hrdost apod. Tyto definice teorie populismu jsou rovněž popsány v teoretické části práce. Z komunikační strategie SPD je zřetelná negace anti-establishmentu, viz programový bod dvě, tedy ústní napadání a diskreditování elit se sférou vlivu ve vrcholné politice a vrcholné politiky samotné. V případě členských států EU i představitele EU. Politická strana Svoboda a přímá demokracie je typickým populistickým subjektem v čele s charismatickým lídrem, který často a rád osobně prezentuje všechny postoje své politické strany.

4.4.1. PŘÍČINY NEÚSPĚCHU SVOBODY A PŘÍMÉ DEMOKRACIE

V této kapitole zanalyzuje příčiny neúspěchu populistického subjektu Svoboda a přímá demokracie ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017 na základě teorie Case Muddeho z teoretické části práce, v které popsal obecné příčiny úspěchu populistických stran ve světě.

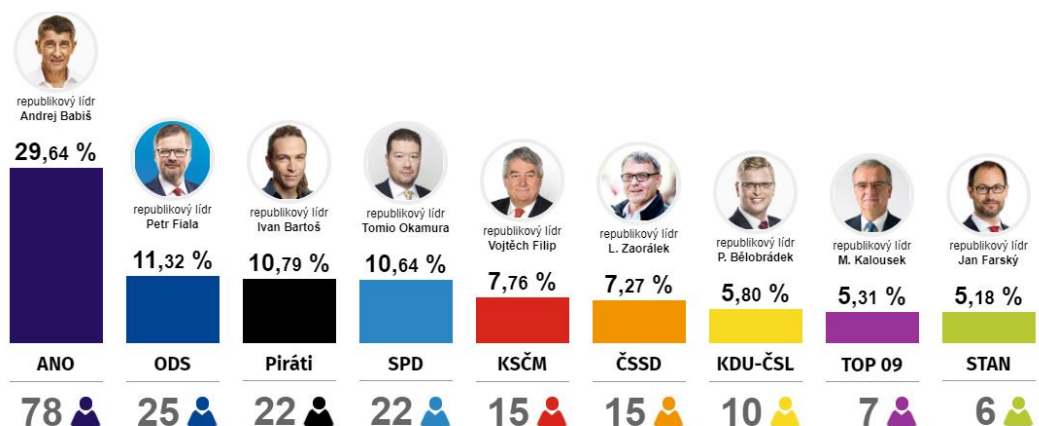
Výzkum začíná rolí médií, tedy jak je Tomio Okamura, potažmo celá SPD médií vnímána, jak často se politickou stranou SPD média zabývají a jakou rétoriku strana SPD používá ve své mediální prezentaci. V teorii Case Muddeho stojí, že role médií v demokratickém zřízení může ovlivňovat veřejné mínění, a následně tedy i výsledky voleb. Tato teorie je podrobněji popsána v teoretické části práce. Po analýze médií je patrné, že Tomio Okamura je velmi charismatický řečník a pevně vede celou stranu. Je tak v centru dění všech interakcí týkajících se strany SPD. Strana SPD, respektive přímo Tomio Okamura, jeho názory a výstupy na politická témata jsou pravidelně každý den předmětem zájmu největších médií v České republice. Pravděpodobně z důvodu, že média neustále očekávají další kontroverzní názory na aktuálně řešené politické diskurzy. Například po zadání jména Tomio Okamura do největšího webového vyhledávače Google se zobrazí přibližně 939 000 výsledků (Google 2021 a). U Bohuslava Sobotky, tehdejšího Předsedy vlády ČR se jedná pouze o přibližně 662 000 výsledků (Google 2021 b). Z logiky věci by však předseda vlády měl být mediálně frekventovanější osobou, o které se píše. Zajímavé je v tomto ohledu porovnání s Miroslavem Kalouskem, jenž působil v politickém prostředí již od 80. let 20. století a je veřejně známou

osobností. O Miroslavu Kalouskovi je dohledatelných přibližně 956 000 výsledků, jedná se tak o téměř totožné číslo, které Tomio Okamura zvládl za mnohem kratší časový úsek (Google 2021 c). Je však nutné podotknout, že takové výsledky jsou pouze orientační a tento internetový vyhledávač vždy vyhodnotí o několik procent rozdílné číslo. O vztahu Tomio Okamura versus média vydaly Hospodářské noviny v roce 2018 zajímavý článek, v němž se píše: *„Tomio Okamura na svém mediálním obrazu dřel roky, je součástí mainstreamu skoro dvacet let. Na začátku byl jednoduše muž, který má čas okomentovat cokoli. V médiích se tomu říká „mluvící hlava“. Kdo by tehdy býval tušil, že se na tom dá postavit úspěšná politická kariéra?“* Na začátku článku se rovněž píše, o čem má zajisté část české veřejnosti svou vlastní představu. *„Bez médií by politik Tomio Okamura neexistoval a zůstal by česko-japonským podnikatelem se zájmem o cestovní ruch v Praze. Byli to novináři a dramaturgové, kdo ho neustále tahal před kamery a mikrofony i k tématům, o nichž nemohl říct nic jiného než pár obecných frází doplněných vlastními dojmy. Podnikatel byl ochotný okomentovat cokoli. Navíc ten hluboký lidský příběh rodáka z Tokia. Okamura si média oblíbil a média si oblíbila jeho. Byla to win-win situace“* (Hospodářské noviny 2018).

Vztah médií se po vstupu Tomia Okamury do politiky postupně začal proměňovat a lze shledat vztah Tomia Okamury a médií za klíčový aspekt neúspěchu ve volbách v roce 2017. Média totiž již oslovovala Tomia Okamuru, popřípadě citovala jeho výroky spíše za účelem kontroverznosti obsahu, tedy postojů a tím pádem potenciálně vyšší čtenosti, nežli jako odborné názory na daný diskurz, jak tomu bylo v minulosti. V předvolebním období roku 2017 tak byl Tomio Okamura denně citován českými médii, což je pro populistický subjekt klíčové dle Muddeho teorie úspěchu populistů. Na základě mediálního zájmu tak konal, co je dle definic populismu klíčové pro úspěch a snažil se své názory a postoje co nejvíce prezentovat. Volil proto rovněž velmi svéráznou rétoriku. V předvolebním boji v roce 2017 si dovoľoval čím dál více zajímavé a kontroverzní výroky typu: *„Členové hnutí musí čelit osočování. Každý, kdo projeví názor, je vystaven lžím, urážkám a skutečné nenávisti. Když SPD upozorňuje na nebezpečí islamizace, je kritizována stejně jako spisovatel Karel Čapek, když ve 30. letech upozorňoval na nebezpečí fašismu“* (Seznam zprávy 2018). Přirovnal se tak nepřímou k postavě Karla Čapka. Média poté taková tvrzení zveřejnila, jelikož se

zajisté jedná o zajímavý obsah, který přitáhne koncové zákazníky. Pro Tomia Okamuru se naopak jedná o jistotu, že jeho citace se objeví v médiích a utvoří si tak další pozornost vůči své osobě. Mezi Tomiem Okamurou a českými médii vznikl ojedinělý hybridní vztah, kdy si navzájem pomáhají. Média potřebují zajímavý obsah pro svou sledovanost a Tomio Okamura je ideálním nástrojem pro pravidelné vytváření specifického, kontroverzního obsahu, který mu zároveň pomáhá v popularitě své osoby a strany SPD. Neustálá mediální prezentace a kontroverzní rétorika Tomia Okamury tak ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017 přinesla straně Svoboda a přímá demokracie čtvrté místo s 10,64% platných odevzdaných hlasů.

Výsledky Voleb do poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky 2017



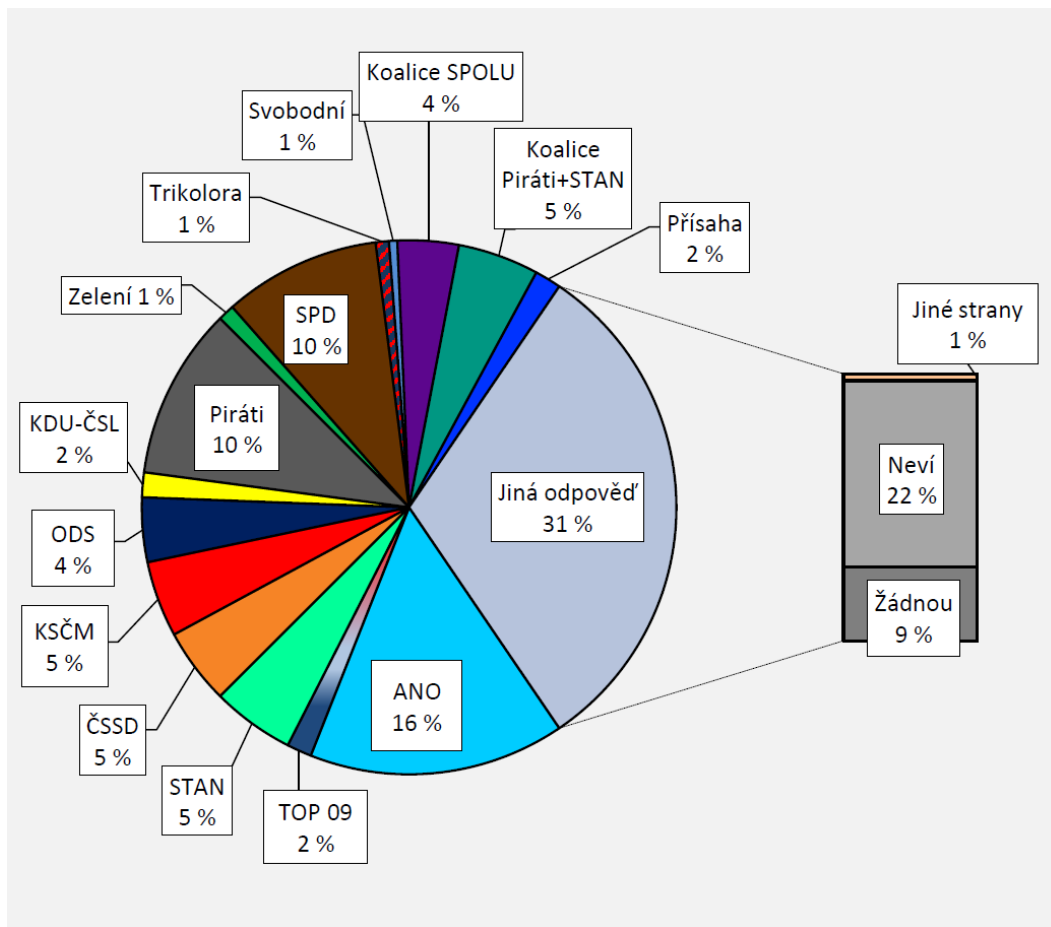
Zdroj schématu: (iDNES.cz 2017 b)

V přepočtu se tak jedná o výsledek, kde všechny interakce a rétorika SPD, především Tomia Okamury oslovily každého desátého voliče, který se rozhodl účastnit voleb. Takový výsledek voleb se dá považovat teoreticky za úspěšný. V praxi českého politického prostředí však lze výsledek řadit jako spíše neúspěšný ze tří důvodů. Zaprvé, politický aktér, kterému se pravidelně věnují média, a tudíž jsou jeho politické postoje denně medializovány a rozebírány by měl cílit na lepší a adekvátnější výsledek vzhledem k mediálnímu prostoru a možnosti časté prezentace svých postojů, kterými disponuje. Má tak mnohem lepší výchozí pozici, jak oslovit své voliče oproti konkurenčním stranám, kterým se klasickým a konzervativním vedením politického boje, nedostává tak časté prezentace a tudíž povědomí voličů. Zadruhé SPD se ihned po výsledku voleb stala stranou

s minimálním koaličním potenciálem vzhledem ke kontroverzním až extrémistickým postojům ve svém volebním programu. Koalici s tímto subjektem tak odmítly všechny strany, které byly do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR zvoleny, včetně Andreje Babiše, který po volbách navíc urgentně oslovoval politické strany, které by ho podpořily v sestavování vlády. Nechtěl však spolupracovat se stranou, která by mohla Českou republiku poškodit v rámci bezpečnosti a změny vnímání nadnárodních organizací, které jsou klíčové pro ekonomiku (Novinky 2017). Strana se tak po volbách dostala do pozice aktéra, který neguje všechna rozhodnutí a argumentace konkurenčních politických stran bez možnosti jakkoli prosadit své myšlenky. Třetím důvodem, proč lze výsledek Voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky považovat za neúspěšný je, že strana svou protiislámskou, protiimigrační, euroskeptickou rétorikou již pravděpodobně naplnila svůj voličský potenciál. Touto politickou interpretací oslovila v roce 2017 jednoho z deseti voličů, který se voleb účastnil. Od té doby Tomio Okamura drží svou rétoriku ve stejném diskurzu, neustále jsou prezentovány jeho názory v médiích, volební preference již však straně nestoupají. To může být zapříčiněno ze dvou důvodů.

Zaprvé, v České republice již pravděpodobně není více potenciálních voličů SPD, kteří by podporovali myšlenky Tomia Okamury a přáli by si naplnění jeho programových cílů. Tento argument naznačuje tabulka na další straně, kde jsou uvedeny volební preference agentury STEM z dubna 2021, tedy o téměř čtyři roky později, než proběhly volby v roce 2017. Z těchto preferencí je patrné, že strana se za tuto dobu téměř čtyř kalendářních let s volebními preferencemi nikam neposunula a naopak stagnuje na stejných preferencích, které jsou téměř totožné s volebním výsledkem právě v roce 2017.

Volební preference STEM – duben 2021



Zdroj schématu: (STEM 2021)

Druhým z důvodů, proč se již preference straně Svoboda a přímá demokracie nezvyšují, ale naopak stagnují, může být fakt, že Tomio Okamura prezentuje své názory a postoje v téměř nezměněné podobě již od počátku své politické aktivity. Jedná se sice o empiricky nepodložitelný fakt, ve skutečnosti však může docházet ke skutečnosti, že voliči, kteří SPD, respektive Tomia Okamuru podporovali, jsou již vyčerpaní z neustále stejné interpretace klíčových témat strany. Pro stranu je totiž téměř nemožné jakýkoli programový bod v Českém politickém prostředí prosadit právě vzhledem ke kontroverznosti těchto témat a neochotě ostatních politických stran připustit stranu SPD ke spolupráci v rámci vládní koalice. Pro analýzu, proč strana Svoboda a přímá demokracie byla ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017

neúspěšná, tak stačila pouze jediná definice z teorie příčin úspěchu stran populistů dle Case Muddeho, kterou je role médií v demokratické společnosti.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zanalyzovat příčiny neúspěchu českých populistických stran ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2017. Práce byla vypracována na soudobém pozadí evropské migrační krize. Tedy jak k této problematice politické strany programově a rétoricky přistupovaly, jelikož se jednalo o jedno ze stěžejních témat tehdejších předvolebních bojů. Politické strany, především populistické, prezentovaly své postoje vůči této problematice s vidinou politického profitu. V práci byla nejprve shrnuta aktuální odborná teorie populistického politického přístupu a všechny její hlavní definice. Zvláštní, rozšířená část teoretické práce byla věnována teorii nizozemského politologa Case Muddeho, který definoval teorii obecných příčin úspěchu světových populistických stran. Tato teorie byla aplikována na české politické subjekty, které dle definic teorie populismu byly shledány jako populistické. Postupně byly body této teorie zanalyzovány na příkladech českých populistických subjektů. V teoretické části byla rovněž jedna kapitola věnována souvislostem evropské migrační krize, aby čtenář získal souvislý a komplexní přehled, z jakých příčin se populistické subjekty rozhodly zařadit tuto problematiku jako jeden ze svých hlavních programových bodů.

Na základě teorie populismu byly definovány tyto politické subjekty, které se účastnily Voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017, jako populistické. Strana Realisté, strana Rozumní a strana Svoboda a přímá demokracie. Z analýzy byly předem vyřazeny politické strany, které nedosáhly alespoň 0,5% hlasů vzhledem k nerelevantnosti pro výzkum z důvodu nedostatečné prezentace a s tím související neznalosti této strany z řad potenciálních voličů. V použité teorii Case Muddeho, která zkoumá obecné příčiny úspěchů světových populistických stran, byly definovány tyto body jako klíčové pro výzkum. Role médií v demokratických zřízeních, která dokáží být aktérem ovlivňujícím výsledky voleb. Únava elektorátu z aktuálního politického prostředí, kde se dlouhodobě drží tradiční strany u moci a mají tak občasně na svědomí akty jako jsou kartelizace stranických systémů, ovládání toku peněz apod. Jedna z dalších příčin úspěchu byla diskreditace a rétorika zaměřená vůči politickým elitám.

Tyto klíčové příčiny poté byly zkoumány na vydefinovaných českých populistických subjektech a byly analyzovány příčiny neúspěchů těchto stran na základě implementace teorie úspěchu populistů. Jako zásadní příčina neúspěchu těchto tří analyzovaných stran byla shledána role českých médií. Strany Realisté a Rozumní se nedokázaly, když už měly příležitosti, kvalitně a dostatečně prezentovat ve sdělovacích prostředcích. Nepodařilo se jim tak dostat do povědomí potenciálním voličům. U těchto stran šlo o nedostatečně formulovanou rétoriku svých cílů a absenci dostatečně kvalitního charismatického lídra, který by svou stranu dostal do veřejného povědomí. První dvě strany rovněž nenabídly ve svých volebních programech řešení, která by byla originální a ojedinělá, tudíž se v rámci vysoké konkurence nedokázaly prosadit. Ve všech analyzovaných bodech se lišily například i vůči představeným empirickým úspěšným příkladům z teoretické části práce – francouzského populistického subjektu Národní fronta a řeckého populistického subjektu SYRIZA.

Zvláštní kategorií pro výzkum byla strana Svoboda a přímá demokracie v čele s charismatickým lídrem Tomiem Okamurou, veřejně známou osobností. V rámci analýzy neúspěchu této politické strany ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017 byla vyhodnocena jako příčina neúspěchu rovněž role médií a pravděpodobné naplnění volebního potenciálu. Tentokrát se však nejednalo o nedostatečnou prezentaci jako u analyzovaných stran Realisté a Rozumní. Mezi Tomiem Okamurou a českými médii totiž vznikl vztah, kde se v rámci analýzy přišlo na fakt, že média a Tomio Okamura si navzájem pomáhají. Tomio Okamura tvoří svou rétorikou a postoji specifický až kontroverzní obsah, který média ráda přebírají a zveřejňují. Obě strany tak z toho mají profit. Média mají potřebnou sledovanost a Tomio Okamura je v dostatečném mediálním dění, čímž může ovlivňovat a přesvědčovat své voliče. Strana SPD však i přes čtvrté místo ve Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR byla neúspěšná ze tří důvodů. Zaprvé, Tomio Okamura měl efektivněji využít svůj mediální prostor, který byl vůči konkurenčním subjektům velkorysý. Zadruhé, strana téměř neměla a nemá koaliční potenciál vzhledem ke specifickému populistickému programu a zatřetí SPD již pravděpodobně naplnila svůj volební potenciál, jelikož od roku 2017 se ve volebních preferencích neposouvá směrem dopředu a neoslovuje tak nové voliče. Tento třetí argument na základě analýzy řadím jako primární důvod

neúspěchu všech populistických subjektů v České republice. Na potřebu ochraňování před cizími kulturami, mezinárodními organizacemi nebo na potřebu zavádět prvky přímé demokracie slyší jen část elektorátu. Strany tak touto jednohlasnou rétorikou, kde se opakují téměř totožné programové body mezi konkurenčními populistickými subjekty, nemají dostatečný počet voličů. Jsou si navzájem konkurencí, připravují se o voliče a velmi úspěšný výsledek populistického subjektu v následujících Volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky je v nejbližší době velmi nepravděpodobný.

LITERATURA A PRAMENY

LITERATURA

Albertazzi, Daniele, McDonnell, Duncan, 2008. *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*. London: Palgrave Macmillan.

Břicháček, Tomáš. 2016. *Unie ve víru migrační krize*. Praha: Institut Václava Klause.

Čech, Tomáš. 2018. *Populism jako fenomén současné demokracie*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Diplomová práce.

Dvořáková, Vladimíra, Buben, Radek, Němec, Jan. 2012. *¡Que el pueblo mande! Levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Jagers, Jan, Walgrave, Stefaan. 2007. Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research*. 46, č. 1. 4-12.

Havlík, Vlastimil, Pinková, Aneta, Havlík, Vratislav, et al. 2012. *Populist Political Parties in East-Central Europe*. Brno: Fakulta Sociálních studií.

Janáčková Stanislava, Skopeček, Jan, et al. 2016. *Masová imigrace: záchrana, nebo zkáza Evropy?* Praha: Institut Václava Klause.

Kaltwasser, Cristóbal Rovira, Taggart, Espejo, Paulina Ochoa, eds. 2017. *The Oxford Handbook of Populism: Populism: A Political-strategic Approach*. Oxford: Oxford University Press.

Kocián, Jiří, Kubát, Michal a Mejstřík Martin. 2016. *Populismus v časech krize*. Praha: Karolinum.

Moffitt, Benjamin. 2016. *The global rise of populism: performance, political style, and representation*, Stanford: Stanford University Press.

Mudde, Cas. 2004. „Government and Opposition“. *The Populist Zeitgeist* 39. č. 4.

Mudde, Cas, Rovira Kaltwasser, Cristóbal. 2017. *Populism a Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Müller, Jan-Werner. 2017. *Co je to populismus?* Praha: Dybbuk.

Panizza, Francisco. 2005. *Populism and the mirror of democracy*. London: Phronesis.

Perelli, Carina, Picado, Sonia, Zovatto, Daniel. 1995. *Partidos y clase política en América Latina en los 90*. San José, Costa Rica: Instituto Interamericano de Derechos Humanos: Centro de Asesoría y Promoción Electoral.

Roxborough, Ian. 1984. *Unity and Diversity in Latin America History*. Cambridge: Cambridge University Press

Taggart, Paul. 2000. *Populism*. London: Buckingham PA: Open University press.

Taguieff, Pierre-André. 1995. *Political Science Confronts Populism: From a Conceptual Mirage to a Real Problem*. Candor: Telos Press Publishing.

Von Laue, Theodore H. 1954. *The Fate of Capitalism in Russia: the Narodnik Version*. Pittsburgh: Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies

Weyland, Kurt. 2001. Claryfing a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics* 34, č. 1. 11-15.

PRAMENY

Amnesty International. 2021. *Otázky a odpovědi (o migrační krizi)*. Dostupné z <https://www.amnesty.cz/migrace/migrace-otazky-a-odpovedi> (6.3.2021).

AMSP ČR. 2016. *Aktuality*. Dostupné z: <https://www.eltrzyby.cz/cz/aktuality/86-evidence-trzeb-od-prosince-2016> (09.06.2021).

Bezpečnostní informační služba ČR. 2016. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2016*. Praha: Bezpečnostní informační služba ČR. Dostupné z <https://web.archive.org/web/20171029013902/https://www.bis.cz/vyrocnizprava16e1.html?ArticleID=1136> (08.03.2021).

CNN. 2018. *Italy's Matteo Salvini says being called a populist is a compliment*. Dostupné z <https://edition.cnn.com/2018/06/27/europe/matteo-salvini-interview-intl/index.html> (25.2.2021).

Czech News Center. 2017. *Realisté chtějí Česko bez eura a imigrantů. Věří si na 20 procent*. Dostupné z <https://www.e15.cz/domaci/realiste-chteji-cesko-bez-eura-a-imigrantu-veri-si-na-20-procent-1331513> (08.06.2021).

Česká televize, 2018. *Francouzská Národní fronta se přejmenovala Národní sdružení. Chce se zbavit kontroverzní minulosti*. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2497438-francouzska-narodni-fronta-se-prejmenovala-narodni-sdruzeni-chce-se-zbavit-kontroverzni> (3.3.2021).

Česká televize. 2016. *Události komentáře 24.11.2016*. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096898594-udalosti-komentare/216411000371124/video/506348> (08.06.2021).

Česká televize. 2017. *Události komentáře 28.9.2017*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2256103-hannig-zastavme-migraci-valka-uzskoro-nikde-neni-v-ekonomice-pozadujeme-povinne> (08.06.2021).

Česká televize. 2017. *Hannig: Budu jako Zeman, jen slušnější. Česko může být druhou Kostarikou*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/kandidat-na-prezidenta-petr-hannig/2310436-hannig-budu-jako-zeman-jen-slusnejsi-cesko-muze> (08.06.2021).

Český rozhlas. 2016. *Vzniká nová politická strana Realisté, oznámil politolog Robejšek. „Chtějí lovit ve vodách Úsvitu a ODS“, komentuje analytička Bastlová*. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/vznika-nova-politicka-strana-realiste-oznamil-politolog-robejssek-chteji-lovit-ve-6528090> (08.06.2021)

Český statistický úřad. 2017. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017*. Dostupné z <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps15?xjazyk=CZ> (08.06.2021).

Český statistický úřad. 2018. *Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 12.01. – 13.01.2018.* . Dostupné z <https://volby.cz/pls/prez2018/pe2?xjazyk=CZ> (09.06.2021).

Eurostat. 2016. „Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015“. *Eurostat News Release.* č. 44/2016. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6> (5.3.2021).

Google. 2021. *Tomio Okamura.* Dostupné z: https://www.google.cz/search?q=Tomio+Okamura&biw=1280&bih=609&ei=cyrHYNTdA9PzkgX0safICg&oq=Tomio+Okamura&gs_lcp=Cgdnd3Mtd2l6EAMyCwguELEDELADJMCmMgUIABCwAzIFCAAQsAMyBQgAELADMgUIABCwAzIFCAAQsAMyBQgAELADMgUIABCwAzIFCAAQsAMyBQgAELADUA BYAGD7owFoAnAAeACAAawLiAGsC5IBAzctMZgBAKoBB2d3cy13aXrIAQ rAAQE&sclient=gws-wiz&ved=0ahUKEwiU4-i78JbxAhXTuaQKHfTYCakQ4dUDCA4&uact=5 (10.06.2021).

Google. 2021. *Bohuslav Sobotka.* Dostupné z: https://www.google.cz/search?q=Bohuslav+Sobotka&biw=1280&bih=609&ei=rCrHYPKvHY28kwXGhLnoDQ&oq=Bohuslav+Sobotka&gs_lcp=Cgdnd3Mtd2l6EAMyBQguEJMCMgIADICCAAyAggAMgIADICCAAyAggAMgIADICCAAyAggAOgcIABCwAxBDog0ILhCwAxDIAXBDEJMCOgoILhCwAxDIAXBDog cILhBDEJMCOgQILhBDog0IABCxAXCDARBDogIABCxAXCDAToICC4Qs QMQgwE6BQgAELEDOgUILhCxAzoCCC46CwgAELEDEMcbEK8BOgsIAB CxAXDHARCjAkoFCDgSATFQisEBWMjUAWDC1QFoAHAAeAKAAadoEiA HRFZIBCTcuOC4yLjUtMZgBAKABAaoBB2d3cy13aXrIAQfAAQE&sclient=gws-wiz&ved=0ahUKEwjytZnX8JbxAhUN3qQKHUZCDt0Q4dUDCA4&uact=5 (10.06.2021).

Google. 2021. *Miroslav Kalousek.* Dostupné z: https://www.google.cz/search?q=miroslav+kalousek&biw=1280&bih=609&ei=pirHYJXkApL9kwXO_qCoDg&oq=miroslav+kalousek&gs_lcp=Cgdnd3Mtd2l6EAMyCAgAELEDELADMgUIABCwAzIFCAAQsAMyBQgAELADMgUIABCwAzIFCAAQsAMyBQgAELADMgUIABCwAzIFCAAQsAMyBQgAELADUABY AGC0ImgAcAB4AIABb4gB0QGS AQMxLjGYAQCqAQdnd3Mtd2l6yAEKwA EB&sclient=gws-wiz&ved=0ahUKEwiVz5DU8JbxAhWS_qQKHU4 COUQ4dUDCA4&uact=5 (10.06.2021).

HlidacíPes.org. 2015. *Jak psaly české deníky o uprchlické krizi: negativní bulvár a Právo, pozitivní LN a Deník.* Dostupné z <http://hlidacipes.org/jak-psaly-ceske-deniky-o-uprchlicke-krizi-negativni-bulvar-a-pravo-pozitivni-ln-a-denik/> (8.3.2021).

Hospodářské noviny. 2018. *Tomio Okamura: Nepřítel médií, kterého stvořila média*. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66090890-tomio-okamura-nepritel-medii-ktereho-stvorila-media> (09.06.2021).

iDNES. 2013. *Výsledky voleb v České republice*. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/volby/parlamentni/2013> (08.06.2021).

iDNES. 2015. *Syriza jasně vyhrála řecké volby, euro pak citelně kleslů vůči dolaru*. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/recko-volby-do-parlamentu-vysledek-syriza.A150126_065847_zahranicni_skr (1.3.2021).

iDNES. 2016. *Robejšek má novou stranu. Chce chránit české lidi a český prostor*. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/robejsek-chce-oslovit-volice-s-novou-politickou-stranou-realiste.A161124_100930_domaci_kop (08.06.2021).

iDNES. 2017. *Top 09 hledá dno, ODS stagnuje, tvrdí Robejšek. Vyhlásil cíl 20 procent*. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/robejsek-vyhlasil-cil-20-procent-pro-novou-stranu-realiste.A170214_172611_domaci_kop (08.06.2021).

iDNES. 2017. *Výsledky voleb v České republice*. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/volby/parlamentni/2017> (08.06.2021)

Ministerstvo vnitra České republiky. 2016. *Podkladový materiál Ministerstva vnitra pro poslance Parlamentu ČR 39. Schůze PČR – bod informace vlády ČR o migrační krizi*. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/informace-vlady-cr-o-migracni-krizi.aspx> (7.3.2021).

Ministerstvo vnitra České republiky. 2017. *Proplácení hlasů politickým stranám, politickým hnutím a koalicím*. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/proplaceni-hlasu-politickym-stranam-politickym-hnutim-a-koalicim.aspx> (09.06.2021).

Ministerstvo vnitra České republiky. 2021. *Rejstřík politických stran a politických hnutí*. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickych-stran/Vypis_Rejstrik.aspx?id=499 (08.06.2021).

Novinky. 2017. *KOMENTÁŘ: Blíží se konec první republiky? – Jiří Pehe*. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/komentare/clanek/komentar-blizi-se-konec-prvni-republiky-jiri-pehe-40055538> (10.06.2021).

Le Monde. 2012. *Le FN n'est plus le meme, mais a-t-il vraiment changé?*. Dostupné z https://www.lemonde.fr/culture/article/2012/09/20/le-front-national-n-est-plus-le-meme-mais-a-t-il-vraiment-change_1763234_3246.html (1.3.2021).

Lidovky. 2016. *Žádní realisté, Robejškovo uskupení se oficiálně jmenuje Strana Regionů*. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/realiste-se-jmenuji-strana-regionu.A161214_084800_In_domov_jho (08.06.2021).

Lidovky. 2017. *ČT mě přestala zvát, stěžuje si Robejšek na cenzuru. Sám tam však odmítl přijít*. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/robejsek-si-stezuje-na-cenzuru.A170921_140618_In_domov_jho (08.06.2021).

Občanské sdružení Britské listy. 2015. *Zakladatel francouzské Národní fronty Jean-Marie Le Pen vydědil svou dceru*. Dostupné z <https://www.blisty.cz/art/77315-zakladatel-francouzske-narodni-fronty-jean-marie-le-pen-vydedil-svou-dceru.html> (2.3.2021).

Oxford University Press. 2021. *Definition of Populism*. Dostupné z <https://www.lexico.com/definition/populism> (25.2.2021).

Realisté. 2021. *Strana Realisté ukončila v roce 2019 svou aktivní politickou činnost a momentálně se nachází v procesu likvidace*. Dostupné z <https://realiste.webnode.cz/> (08.06.2021).

Realisté. 2021. *33 realistických kroků vpřed*. Dostupné z <https://realiste.webnode.cz/files/200000029-93ea794ebc/program-0.pdf> (08.06.2021).

Reflex. 2015. *VILIAM BUCHERT: Puč v Úsvitu: Okamura své hnutí tak dlouho „dojil“ a omezoval, až ho to semlelo*. <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/62508/viliam-buchert-puc-v-usvitu-okamura-sve-hnuti-tak-dlouho-dojil-a-omezoval-az-ho-to-semlelo.html> Dostupné z (10.05.2021).

Seznam zprávy. 2018. *Okamura obhájil funkci šéfa SPD. V projevu se přirovnal k Čapkovi, Zeman nedorazil*. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/okamura-obhajuje-poprve-funkci-sefa-spd-zeman-nedorazil-poslal-jen-video-51774> (10.06.2021).

Sociologický ústav AV ČR. 2016. *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků leden 2016*. Dostupné z <https://web.archive.org/web/20160304080119/http://cvvm.soc.cas.cz/media/form2content/documents/c1/a7504/f3/pm160215.pdf> (08.03.2021).

SPD. 2021. *Úvodní stránka, lidé*. Dostupné z: <https://www.spd.cz/lide/> (10.06.2021).

STEM. 2021. *Volební preference STEM – DUBEN 2021*. Dostupné z: <https://www.stem.cz/volebni-preference-stem-duben-2021/> (10.06.2021).

The New York Times. 2015. *Far-Right Party in France Tries to Push Jean-Marie Le Pen, Provocative Founder, to the Margins*. Dostupné z <https://www.nytimes.com/2015/05/05/world/europe/far-right-party-in-france-tries-to-push-jean-marie-le-pen-provocative-founder-to-the-margins.html> (2.3.2021).

Tomio Okamura. 2013. *Úsvit*. Dostupné z <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=360183> (28.2.2021).

Transparency International. 2021. *Realisté*. Dostupné z: <https://www.transparentnivolby.cz/snemovna2017/financovani/realiste/> (09.06.2021).

Transparency International. 2021. *SPD*. Dostupné z: <https://www.transparentnivolby.cz/snemovna2017/financovani/spd/> (09.06.2021)

University of the Pennsylvania. 2021. *Cas Mudde - Populism in the Twenty-First Century. An Illiberal Democratic Response to Undemocratic Liberalism*. Dostupné z <https://amc.sas.upenn.edu/cas-mudde-populism-twenty-first-century> (25.2.2021).

Youtube. 2017. *Petr Robejšek: Babiš by měl odejít z politiky*. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=dbfQz3YqitY> (08.06.2021).